

VIDOJE ŽARKOVIĆ

*Savez komunista Jugoslavije u borbi
za dalji razvitak socijalističke
samoupravne i nesvrstane Jugoslavije*

(Referat na 13. kongresu SKJ)

*Drugarice i drugovi delegati,
Poštovani gosti,*

Ovih dana navršice se 45 godina od istorijskog poziva KPJ na oružani ustanak, 4. jula 1941. godine, kojim su komunisti na čelu sa Titom preuzeli odgovornost za sudbinu Jugoslavije.

Masovnim heroizmom i radnim pregalaštvom, uz ogromne napore, odricanja i žrtve — radnička klasa, narodi i narodnosti naše zemlje, sa Savezom komunista Jugoslavije kao idejnim i političkim predvodnikom su za te četiri i po decenije iz temelja izmijenili lik naše zemlje.

Izvojevali smo veličanstvenu pobjedu i oslobodili zemlju od fašističkih okupatora. Izgradili smo čvrstu osnovu novog društvenog uređenja zasnovanog na društvenoj svojini i socijalističkom samoupravljanju. Jugoslavija se razvila i ojačala kao zbratimljena, socijalistička samoupravna federativna zajednica, koja svojim građanima i narodima i narodnostima obezbjeđuje punu ekonomsku i političku afirmaciju i nacionalnu ravnopravnost. Učvrstili smo nezavisnost i

međunarodni položaj zemlje. Jugoslavija je dala veliki doprinos borbi za mir i ravnopravne međunarodne odnose i postala jedan od faktora stabilnosti u svijetu.

Autentičnom revolucijom i razvojem socijalističkog samoupravljanja otvorili smo nove perspektive razvitka socijalizma i doprinijeli izgrađivanju odnosa ravnopravne saradnje i solidarnosti svih progresivnih snaga savremenog svijeta.

U periodu između 1947. i 1985. godine društveni proizvod Jugoslavije uvećan je preko sedam puta, obim industrijske proizvodnje 17 puta, a broj zaposlenih u društvenom sektoru više od pet puta. Izvršena je ekspanzija u razvoju školstva, zdravstva, kulture i naučnog stvaralaštva. Stasala je moderna radnička klasa, naučno-tehnička i stvaralačka inteligencija u svim oblastima materijalne i duhovne kulture, čije su potencijalne snage i mogućnosti u stanju da izvrše zaokrete u pravcu najsavremenijeg materijalnog progressa i daljeg razvoja socijalističkog samoupravljanja. Svaki kraj naše zemlje doživio je materijalni i kulturni preporod. Politikom podsticanja razvoja privredno nedovoljno razvijenih republika i SAP Kosova, postigli smo velike rezultate u jačanju proizvodnih snaga i ekonomske osnove ravnopravnosti naroda i narodnosti.

Pripadamo najužem krugu zemalja koje su utemeljile politiku nesvrstavanja, čijoj smo afirmaciji i razvoju dali trajan i opštepriзнati doprinos. Pokret nesvrstanih se u proteklih 25 godina otkako je osnovan, uprkos iskušenjima kroz koja je i sam prolazio, potvrdio kao nezamjenjiv činilac u borbi za mir i ravnopravnu međunarodnu saradnju; kao demokratska i progresivna snaga u svjetskoj politici. Svojom aktivnošću u pokretu nesvrstanih zemalja Jugoslavija je stekla poštovanje i visoki ugled u svijetu.

Sve ove i druge rezultate ostvarili smo na ratnom zgarištu i pustoši, u uslovima naslijeđene ekonomske i druge zaostalosti, žilavog otpora pristalica snaga poraženih u revoluciji, etatističko-birokratskih i tehnokratskih suprotstavljanja novim samoupravnim procesima i veoma nepovoljnih međunarodnih okolnosti.

Ostvarili smo ih i uz mnoge naše greške koje su dovele do naraćanja nerealnih ambicija u razvojnoj politici, prebrzog i stihijnog raslojavanja sela, poremećaja u materijalnoj strukturi privrede, velikog i neodgovornog zaduživanja u inostranstvu, nedovoljno racionalne upotrebe sredstava iz vlastitih i inostranih izvora i potrošnje iznad realnih materijalnih mogućnosti.

Zato SKJ na svoj Trinaesti kongres ne izlazi samo s velikim tekovinama i nespornim rezultatima, već i s bremenom zaoštrenih

ekonomskih problema i društvenih protivrječnosti. Suočeni smo sa stagnacijom u razvoju, sa slabljenjem jedinstva jugoslovenske zajednice i SKJ, s porastom deformacija i odstupanja od proklamovanih ciljeva i narušavanja nekih društvenih normi i vrijednosti koje smo afirmisali u revoluciji. Sve je to postepeno utiralo put sadašnjoj ekonomskoj krizi i kriznom stanju u drugim oblastima društvenog života.

Uzroci ekonomske krize nastajali su znatno prije Dvanaestog kongresa SKJ. Uslijed neostvarivanja suštinskih ciljeva reforme iz 1965. godine proširili su se subjektivizam i voluntarizam u ekonomskoj i razvojnoj politici i privredni razvoj na ekstenzivnim osnovama. Napuštajući etatističko-centralistički sistem, nijesmo paralelno izgrađivali i razvijali sistem samoupravnog društvenog planiranja. Napuštajući etatistički način koncentracije i usmjeravanja sredstava društvene akumulacije, nijesmo razvili sistem samoupravne koncentracije tih sredstava. To je ojačalo stihijne i autarkične tendencije i produbilo disproporcije u materijalnoj strukturi naše privrede. Tome su mnogo doprinijela i dugogodišnja neracionalna ponašanja u agrarnoj i energetskej politici, neujednačeni opšti uslovi privređivanja i veoma sporo prilagođavanje ekonomske politike promjenama na svjetskom tržištu, koje su za nas bile nepovoljne.

U neposredne uzroke ekonomske krize spada, svakako, i ekspanzija investicija u periodu 1976—1980. godine sa olakim i neorganizovanim zaduživanjem u inostranstvu i nedovoljnom sposobnošću da se ta sredstva koriste što efikasnije i racionalnije, prije svega za izgradnju kapaciteta koji će povećati izvoz i devizni priliv.

Do svega toga je došlo ponajviše zato što je razvoj društveno-ekonomskih odnosa dobrim dijelom krenuo putem koji je odstupio od suštinskih opredjeljenja Ustava SFRJ i odluka Desetog i Jedanaestog kongresa SKJ. Umjesto jačanja moći i uticaja samoupravno organizovanih radnika i radnih ljudi u udruženom radu, u upravljanju svim tokovima društvene reprodukcije, došlo je do jačanja etatizma, novih oblika otuđivanja dohotka od radnih ljudi i slabljenja materijalne osnove samoupravljanja. Umjesto samoupravne integracije rada i sredstava na osnovama interesa radnika i radnih ljudi i čvršćeg ujedinjenja svih materijalnih i ljudskih potencijala zemlje, svjedoci smo grupnosvojinskih tendencija, razbijanja jedinstvenog jugoslovenskog tržišta, opasne prakse zatvaranja privrednog razvoja u republičke, pokrajinske, pa i opštinske okvire, sa nacionalnim, kulturnim i drugim podvajanjima.

Do raskoraka između postavljenih ciljeva i prakse došlo je zbog ozbiljnih slabosti u radu SKJ i ostalih subjektivnih snaga na

ostvarivanju ustavnog koncepta izgradnje i razvoja proizvodnih odnosa socijalističkog samoupravljanja.

Procesi decentralizacije funkcija federacije koji su započeti ustavnom reformom, nijesu se ostvarivali i kao procesi deetizacije radi bržeg razvoja socijalističkog samoupravljanja i jačanja jedinstva jugoslovenske zajednice na tim osnovama, već kao procesi jačanja decentralizovanog etatizma koji su doveli do novih prepreka razvoju samoupravljanja i do sve većeg slabljenja kohezije i jedinstva privrede i zemlje.

Mnoga privredno-sistemska rješenja i mjere razvojne i ekonomske politike, donijeti poslije ustavne reforme, podsticali su teritorijalizaciju i zatvaranja, umjesto da motivišu radnike u osnovnim i drugim organizacijama udruženog rada da efikasno i racionalno ostvaruju društvenu funkciju upravljanja sredstvima i tokovima društvene reprodukcije. To je pogodovalo jačanju grupno-svojinskih tendencija u organizacijama udruženog rada, njihovom autarkičnom razvoju, odvajanju samoupravnih prava od samoupravljačkih obaveza i odgovornosti, krupnim slabostima u sistemu raspodjele i sličnom.

S druge strane, SKJ i ostale subjektivne snage nijesu stalno i dovoljno odlučno ulagale napore u razvoj socijalističkog samoupravljanja kao integralnog društvenog odnosa i kao sistema slobodnog udruženog rada. Nijesu se odlučno borili za razvoj samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa na cijelom lancu rada i stvaranja — od osnovne organizacije udruženog rada, preko radnih i složenih organizacija do pokrajina, republika i Federacije. Samo dio odluka iz domena upravljanja opštedruštvenom reprodukcijom donosi se neposredno na nivou organizacija udruženog rada. Veliki dio tih odluka, naročito onih koje se odnose na najznačajnija ekonomska i druga pitanja opštedruštvene reprodukcije se, po prirodi stvari, donose na nivou globalnog društva. Radnici i radni ljudi nijesu na odgovarajući način samoupravno povezani i organizovani da bi mogli i ta pitanja da preuzmu u svoje ruke, da iz te sfere potisnu etatističko-birokratske snage i onemoguću stihiju. Time se, neizbježno, prepušta prostor birokratskom etatizmu. On se javlja kao realna snaga koja donosi odluke o globalnim pitanjima opšte društvene reprodukcije i arbitrira u rješavanju sukoba interesa u društvu. U tim uslovima često se i sami radnici u udruženom radu, nepovezani dohodovnim interesima, a pod prijetnjom još veće stihije — u mnogo čemu prepuštaju starateljstvu birokratije.

Etatistički birokratizam može se i mora razoriti samo energijom radničke klase, koja se oslobađa i pokreće procesima samoupra-

vnog udruživanja rada i sredstava i slobodnog samoupravnog organizovanja na jedinstvenom jugoslovenskom privrednom prostoru i u uslovima funkcionisanja jedinstvenog jugoslovenskog tržišta. Pred takvom snagom smanjuju se mogućnosti otuđivanja dohotka i vlasti od samoupravno organizovanih radnika i radnih ljudi. Zato se birokratsko-etatističke snage suprotstavljaju tim procesima i koče ih gdje god mogu služeći se pri tom svakojakim ideološkim oblandama, a najčešće širenjem straha da će oni ugroziti nacionalne interese i ojačati unitarizam.

Birokratski etatizam je utirao put sve većem voluntarizmu u ekonomskoj i razvojnoj politici, parcelisanju privrednog razvoja, zatvaranju društveno-političkih zajednica i sukobima između njih, diobama tržišta, pa i same radničke klase. To je, dakako, slabilo jedinstvo zemlje i materijalnu osnovu socijalističkog samoupravljanja, kao i motivisanost radnika za veću i bolju proizvodnju i produktivnost rada. Sve je to neizbježno vodilo zaostajanju u ekonomskom i društvenom razvoju Jugoslavije i svih naših republika i pokrajina i produbljavanju ekonomske krize i kriznog stanja u društvu.

Savez komunista Jugoslavije nije blagovremeno i na pravi način vodio borbu protiv ovakvih tendencija koje su dovele do krize i koje su u najdubljem protivurečju sa procesima revolucionarnog preobražaja jugoslovenskog društva na osnovama socijalističkog samoupravljanja. Nije podsticao i usmjeravao radničku klasu i radne ljude da se uhvate u koštac sa njima, u samom začetku, kako bi blagovremeno eliminisali društveno-ekonomske osnove na kojima se reprodukuje etatizam i otklanjali žarišta krize. I sam je duže vremena bio sputan kolebanjima, nejedinstvom i liberalističkim iluzijama da će sistem sam po sebi onemogućiti takve tendencije i zauzavati nepovoljna ekonomska i društvena kretanja. Ovo vjerovanje u spontano dejstvo sistema počiva na njegovoj apsolutizaciji do koje dolazi uvijek kada se zaboravlja da revolucionarni preobražaj društva ne počiva samo na sistemu, već i na stalnoj borbi organizovanih snaga socijalističke svijesti za sam taj sistem, za njegovo dinamično i efikasno funkcionisanje, za očuvanje i obogaćivanje tekovina i vrijednosti revolucije.

Mnoge organizacije SK su se identifikovale sa posebnim interesima, a njegova rukovodstva, zajedno sa državnim organima svojih društveno-političkih zajednica i poslovnim organima u organizacijama udruženog rada, bili su često nosioci etatističko-tehno-kratskih tendencija. Birokratsko-etatističke, partikularističko-egoiističke, grupnosvojinske i nacionalističke tendencije u društvu su nagrizale i SKJ, slabeći njegovo idejno i akciono jedinstvo. Organi-

zacije SKJ, opterećene takvim slabostima, ako tako produže neće moći da budu činilac integracije, već naprotiv — činilac dezintegracije; neće moći da pokreću radničku klasu i radne ljude u borbu protiv etatizma i birokratizma, jer su i same dio etatističkih struktura i nosioci etatističkih odnosa.

Paralelno s pojavama ekonomske krize i kriznog stanja u društvu, u idejnoj sferi su jačali retrogradni procesi u kojima se prepliću nastojanja da se obnove i elementi državnog socijalizma i elementi privatnovlasničkog građanskog društva. Počele su sve vidnije da se ispoljavaju antisocijalističke struje i ideologije koje uporno nastoje da, koristeći teškoće s kojima je društvo suočeno, kompromituju SKJ i sistem socijalističkog samoupravljanja, kako bi unijele idejno-političku konfuziju i defetizam u narod. Pod uticajem snažne desničarske propagande u svijetu i teškoća s kojima se nosimo, dižu glave i oni koji ne samo što negiraju sve rezultate naše radničke klase i radnih ljudi, već pokušavaju da stave pod sumnju i samu istorijsku opravdanost socijalizma, društvene svojine, socijalističkog samoupravljanja. Pragmatizam, voluntarizam, idejna tromost i nedovoljno idejno-političko jedinstvo u našim redovima idu im naruku.

Na dezintegrisanoj i samoupravno nepovezanoj privredi, nauci i drugim područjima ljudskog stvaralaštva, na snažnim grupnosvojinskim tendencijama — bude se i narastaju i malograđanski egoizam, potrošačka psihologija i sve grublji nasrtaji na društvenu imovinu.

Ovakva kretanja u društvu su usloвила da se i u samom Savezu komunista osjećaju primjese onih idejno-teorijskih shvatanja koja imaju oslonac u ideologiji etatističkog birokratizma ili građanskog liberalizma. Poklonici tih shvatanja optužuju sistem socijalističkog samoupravljanja kao osnovni uzročnik kriznog stanja, iako je istina obrnuto — ključni problem je u tome što se taj sistem sporo razvija i nedosledno ostvaruje.

I nepovoljne međunarodne okolnosti su znatno doprinijele narastanju ekonomske krize u našem društvu. Postojeći međunarodni ekonomski poredak učinio je još dramatičnijom podjelu svijeta na bogate i siromašne. Milijarda ljudi živi ispod granice apsolutnog siromaštva, a desetina miliona godišnje umiru od gladi. Razvijene zemlje sve više primjenjuju protekcionističke mjere i zatvaraju svoja tržišta za proizvode nerazvijenih zemalja, pri čemu se obilato koriste ekonomske sankcije, embargo, blokade, trgovinske restrikcije i druga slična sredstva ekonomske i političke prinude.

Posljedice ovakvog stanja međunarodnih ekonomskih odnosa postale su razorne po privredu i stanovništvo zemalja u razvoju. Od 1980. do 1985. godine cijene sirovina, koje su glavni izvozni proizvod zemalja u razvoju, znatno su opale. U istom periodu višestruko su porasle kamatne stope. Za najveći broj zemalja dužnika dugovi su se pretvorili u nepodnošljiv teret. Sve to ima za posljedicu da je dohodak po stanovniku u zemljama u razvoju danas manji nego što je bio 1980. godine.

I naša privreda je pretrpjela velike štete uslijed nepravednih međunarodnih ekonomskih odnosa i protekcionističkih uslova robne razmjene na svjetskom tržištu. Nas je, osim u rijetkim slučajevima, teško pogodio pad cijena sirovina, kao i neprestani porast cijena proizvoda s visokim stepenom tehnološke obrade. Došlo je do daljeg pogoršanja odnosa između uvoznih i izvoznih cijena što je, podsjetio bih, trend koji već dugo traje. Naša ekonomska politika sporo se prilagođavala promjenama na svjetskom tržištu, sporo smo se organizovali u cilju odbrane i zaštite od ovakvih tendencija i udara.

Savremeni svijet karakteriše i nova naučno-tehnološka revolucija, koja i našu zemlju stavlja pred nove izazove. U tom pogledu mi sve više zaostajemo. Nalazimo se, po mnogo čemu, na marginama te revolucije. Posljedice će biti još ozbiljnije ukoliko se što prije ne osposobimo da odgovorimo njenim izazovima i tako smanjimo zavisnost od uvoza licenci na dosadašnji način. U svemu tome najteže je to što nemamo jedinstvenu strategiju tehnološkog razvoja i što se još nismo organizovali da na ovom planu učinimo radikalne zaokrete.

Iz Izvještaja Centralnog komiteta se vidi da je SKJ u periodu između Dvanaestog i Trinaestog kongresa, u kome je došlo do kulminacije ekonomske krize i kriznog stanja u društvu, dublje, kritički i samokritički, osvijetlio to stanje, njegove najvažnije uzroke i puteve izlaska iz krize. Ovo međukongresno razdoblje je bilo period sazrijevanja svijesti o krizi i velikim opasnostima koje ona nosi. Uloženi su ogromni napor i izgradnju i jačanje idejnog i akcionog jedinstva SKJ na demokratskim osnovama, kao najvažnijeg preduslova savladavanju kriznog stanja u društvu, i u razvijanje što šire aktivnosti u borbi za ekonomsku i političku stabilnost i dalji razvoj zemlje na osnovama socijalističkog samoupravljanja.

U tom periodu usvojen je Dugoročni program ekonomske stabilizacije kao program izlaska iz krize. Pripremljena je i Kritička analiza funkcionisanja političkog sistema. Donijeti su novi društveni planovi i programi razvoja. Centralni komitet SKJ, centralni komiteti SK republika i pokrajinski komiteti SK povećali su svoju

aktivnost i utvrdili idejno-političke stavove o mnogim otvorenim pitanjima koja su opterećivala naše društvo i slabila idejno i akciono jedinstvo SKJ. Poslije 13. sjednice CK SKJ organizovana je opštepartijska rasprava koja je protekla u znaku otvorene kritičke analize unutrašnjih slabosti i nedostataka. Oštra kritička riječ posebno je upućena rukovodstvu SKJ. Pri svemu tome izražena je čvrsta vjera u programsku orijentaciju SKJ, u njegovu snagu i sposobnost da prevlada sopstvene slabosti i mobilise društvene snage za izlazak iz teškoća. Kritika je imala mobilizatorski karakter: donijela je mnogo konkretnih saznanja i prijedloga o tome šta bi i kako trebalo raditi, a podstakla je mnoge konkretne akcije. U istom duhu protekle su pretkongresne pripreme, kongresi SK republika i konferencije SK pokrajina, kao i konferencija Organizacije SKJ u JNA.

Zahvaljujući upravo toj i takvoj aktivnosti SK i ostalih organizovanih socijalističkih snaga u društvu i nepokolebljivom povjerenju radničke klase i radnih ljudi u programska opredjeljenja i strateške ciljeve SKJ, pojedini jako izraženi problemi i protivurječnosti u našem društvu nijesu u ovom periodu poprimili razmjere s mnogo težim političkim, socijalnim i ekonomskim posljedicama, a neki su prevladani ili su stavljeni pod kontrolu. Svojim idejno-političkim djelovanjem, Savez komunista je odlučujuće doprinio tome da se izlaz iz svih naših teškoća traži i nalazi na kursu socijalističkog samoupravnog razvoja našeg društva i veće aktivnosti i odgovornosti njegovih legitimnih institucija.

Mada labilan i mali, ostvaren je izvjestan privredni rast, iako tendencije stagnacije i zaostajanja još nijesu prevladane. Otvoren je znatan broj novih radnih mjesta što, međutim, nije bilo dovoljno da se zaustavi porast nezaposlenosti. Povećana je pokrivenost uvoza izvozom i ostvaren suficit u platnom bilansu, što je omogućilo da se poboljša snabdjevenost tržišta sirovinama, repro-materijalom i nekim robama široke potrošnje i očuva spoljna likvidnost zemlje. Ostvareni su i početni rezultati u primjeni realnijih ekonomskih kriterija u privredni život i investicionu politiku. Sve je to doprinijelo jačanju svijesti o tome da naše velike teškoće možemo savladati i obezbjediti uspješan razvoj samo uz maksimalni oslonac na vlastite snage, bolji i kvalitetniji rad.

Može se reći da smo u znatnoj mjeri otpočeli da se prestrojavamo i učvršćujemo svoje redove u borbi za izlazak iz kriznog stanja.

Međutim, i pored početnih rezultata koji ohrabruju, nijesmo otklonili velike prijetnje kojima ekonomska kriza pritiska našu zajednicu. Napori u tom pravcu nijesu bili svugdje podjednaki.

Bilo je dosta sporosti, oklijevanja i polovičnosti u sprovođenju zauzetih stavova. Članstvo SKJ je u opštepartijskoj raspravi ispoljilo veliku energiju i odlučnost u zahtjevima za radikalnijim zaokretima. Ispoljilo je svoju spremnost da u tome aktivno učestvuje, da ponese svoj dio odgovornosti. Ali se ta energija i ta odlučnost još nijesu u potpunoj mjeri slile u odgovarajuću društvenu akciju.

Uspješno ostvarivanje Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije pretpostavlja i imperativno zahtjeva više jedinstva, odlučnije i brže prestrojavanje na svim nivoima društvenog organizovanja, odgovornije ekonomsko ponašanje i širu praktičnu akciju na mobilisanju i aktiviranju svih potencijala društva. Treba, takođe, brže i smjelije otklanjati unutrašnje slabosti, nedosljednosti i nedograđenosti našeg političkog sistema koje smanjuju njegovu efikasnost i otežavaju uspješnije ostvarivanje Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije.

Zbog velike sporosti, neodlučnosti i nejedinstva u ostvarivanju Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije, neki ekonomski, a sa njima i društveno-politički problemi, danas se ispoljavaju u oštrijem vidu nego u vrijeme njegovog donošenja. To su, pored ostalog: otuđivanje velikog dijela dohotka od onih koji ga stvaraju, uz pojačan uticaj raznih neformalnih grupa i vaninstitucionalnih činilaca na društvena kretanja; bujanje inflacije; opadanje standarda najsiromašnijih slojeva stanovništva; porast gubitaka a time i velikih teškoća u tekućoj reprodukciji; socijalno raslojavanje mimo kriterija raspodjele prema radu. U uslovima neblagovremenog, parcijalnog, nesinhronizovanog i nedosljednog ostvarivanja Dugoročnog programa, i neke neophodne mjere ekonomske politike — kao što su realna kamata i realni kurs dinara — dale su rezultate suprotne od onih koje smo željeli, naročito sa stanovišta rasta inflacije, osiromašenja materijalne osnove samoupravljanja u mnogim granama privrede i socijalnog raslojavanja.

Još uvijek postoje velika kolebanja u pogledu uloge i značaja robne proizvodnje i njenih zakonitosti u borbi za ekonomsku stabilizaciju i razvoj socijalističkog samoupravljanja. Još nijesmo učinili odlučujuće zaokrete u pravcu potpunijeg korišćenja izgrađenih kapaciteta i radnog vremena, brže primjene naučno-tehnoloških dostignuća i efikasnijeg uključivanja u međunarodnu podjelu rada. Neprihvatljivo je to da se i u ovako teškoj socijalno-ekonomskoj situaciji neracionalno, pa i dogmatski, odnosimo prema poljoprivredi, turizmu i maloj privredi u čijem se bržem razvoju nalaze velike rezerve i mogućnosti za prevladavanje krize.

Danas je najvažniji zadatak društva i subjektivnih snaga na čelu sa SKJ — još veća mobilizacija radničke klase, radnih ljudi i svih progresivnih snaga u društvu na bržem savladavanju krize i otvaranju perspektive daljeg dinamičnog i stabilnog ekonomskog i društvenog razvoja zemlje. Od Saveza komunista se očekuje, i traži, da još više osvijetli konkretne puteve koji vode ka tome, da razvije još odlučniju akciju na uklanjanju svega što se suprotstavlja napretku, da širi vidike i prostore čovjekovih sloboda i njegovog stvaralaštva.

Centralni komitet SKJ je u dokumentima koje je predložio Trinaestom kongresu ukazao na to da se izlaz iz ovog stanja mora tražiti u intenzivnijem razvoju socijalističkog samoupravljanja kao cjelovitog društveno-ekonomskog odnosa; u odlučnijem ukidanju društveno-ekonomskih osnova etatizma, birokratske samovolje i zatvaranja; u bržem prelasku sa ekstenzivnog na intenzivni način privređivanja; u sve većem jačanju jedinstva jugoslovenske zajednice na osnovama socijalističkog samoupravljanja i pune nacionalne ravnopravnosti. To su jednodušno potvrdili i kongresi SK svih republika i konferencije SK pokrajina kao i konferencija organizacija SKJ u JNA. To su potvrdili i kongresi i konferencije svih naših društveno-političkih organizacija. To su takođe potvrdili i radni ljudi i građani na brojnim predizbornim skupovima na kojima su, kao i na izborima, masovno učestvovali.

Na kongresima i konferencijama SK, Sindikata, boraca i omladine — snažno je izražen zahtjev za jačanje jedinstva SKJ i zemlje u cjelini. A svi dobro znamo da to jedinstvo može jačati samo revolucionarnom akcijom koja stalno pokreće razvoj društvenih odnosa u pravcu komunističkog društva.

Zadatak je Trinaestog kongresa da jedinstvom ocjena uzroka kriznog stanja i naročito odgovorom na pitanja kako dalje, da snažan doprinos idejnom jedinstvu SKJ, i tako podstakne njegovu revolucionarnu akciju. To je najvažniji politički uslov za izlazak iz krize i za dalji uspješan preobražaj našeg društva. Naš Trinaesti kongres treba da bude kongres jačanja socijalističkog samoupravljanja, kongres jačanja jedinstva zemlje i SKJ u borbi protiv naraslog etatizma, kongres akcije i sklada između riječi i djela.

Snagom i jasnoćom svojih stavova i opredjeljenja Trinaesti kongres treba da otvori perspektivu postepenog, ali dosljednog i sigurnog ostvarivanja dominacije radnika u udruženom radu nad tokovima društvene reprodukcije i političkim funkcijama društva, i da najavi beskompromisnu i efikasnu akciju za savladavanje

svih prepreka koje stoje na putu dinamičnijem razvoju socijalističkog samoupravljanja. On treba da doprinese konkretnoj razradi programa akcije koju će radni ljudi prihvatiti i ostvarivati kao vlastitu praksu oslobađanja i udruživanja rada i na toj osnovi širenja svojih i društvenih sloboda. Iz takve prakse treba da niknu konkretni odgovori na pitanje kako da se maksimalno suze prostori za ostvarivanje posredničke uloge između radnog čovjeka i rezultata njegovog rada od strane onih političkih i socijalnih činilaca koje na otuđenom dohotku grade svoj povlašćeni položaj, suprotstavljajući se socijalističkom samoupravljanju i istinskoj vlasti radničke klase.

Od Kongresa se očekuje da reafirmiše osnovna opredjeljenja Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije i doprinese povećanju aktivnosti i odgovornosti za njihovo brže i dosljednije ostvarenje i time otvori perspektivu dinamičnijeg ekonomskog razvoja, zaustavljanja pada životnog standarda i svođenja socijalnih razlika na mjeru koja proističe iz primjene principa raspodjele prema rezultatima rada.

Za takav rezultat i uspjeh Trinaesti kongres ima pouzdan oslonac u Programu SKJ i Ustavu od 1974. godine, u odlukama poslednjih kongresa, u jasnoj i dugoročnoj viziji samoupravnog socijalističkog razvoja naše zemlje koju smo stvarali s Titom, Kardeljom i drugim velikanima naše revolucije. Suprotstavljajući se svim pokušajima napuštanja te vizije, SKJ je dužan da na svom Trinaestom kongresu da svoj doprinos temeljitoj kritičkoj analizi funkcionisanja našeg privrednog i političkog sistema i djelovanja svih subjekata u njemu, posebno sopstvenog djelovanja, u cilju bržeg izlaska iz krize, stabilnijeg ekonomskog i društvenog razvoja zemlje i jačanja međunarodnog ugleda i uticaja SKJ i SFRJ.

*

Najvažniji zadatak Trinaestog kongresa je da svojim stavovima i odlukama doprinese da na djelu, a ne na riječima, na scenu društveno-ekonomskog i političkog života snažnije stupi naša radnička klasa — da socijalističko samoupravljanje ojača i u praksi efikasnije funkcionise, dajući sve bolje rezultate u materijalnom i društvenom razvoju.

U našoj konkretnoj situaciji to, prije svega, znači da proizvodni odnosi i politički sistem socijalističkog samoupravljanja svojim daljim razvojem i jačanjem treba brže da podstiču samoupra-

vnu integraciju društva, da obezbijede efikasnije odlučivanje, racionalnije i intenzivnije korišćenje društvenih sredstava i bržu primjenu naučno-tehnoloških dostignuća. U praksi se moraju brže prevazilaziti svi oblici i tendencije prisvajanja društvene svojine na privatno-sopstvenički, grupnosvojinski i državno-svojinski način.

U tom cilju je neophodno da Savez komunista posvećuje prvorazrednu pažnju razvoju i jačanju samoupravljanja radnika u osnovnim organizacijama udruženog rada. Potrebno je dosljednije ostvarivati suštinu njihovog ustavnog koncepta kao uslova neposrednog ostvarivanja samoupravnih prava, obaveza i odgovornosti radnika u upravljanju društvenim sredstvima i kao osnove ostvarivanja delegatskog sistema i vlasti radnika u društvu u cjelini. Ako osnovne organizacije udruženog rada nijesu polazište neophodnog samoupravnog organizovanja i samoupravne integracije udruženog rada i društva, one ne mogu biti ni oslonac odlučujuće uloge radnika i radnih ljudi u svim tokovima društvene reprodukcije, niti nosioci savremene proizvodnje.

Savez komunista će se odlučno založiti za to da se dogradnjom sistema obezbijedi i utiče da se osnovne organizacije udruženog rada, kao djelovi radne organizacije, razvijaju kao zdravi ekonomski subjekti — kao robni proizvođači. Sistem društveno-ekonomskih odnosa treba da motiviše radnike u njima da se, radi efikasnijeg i racionalnijeg privređivanja društvenim sredstvima, preko radnih organizacija povezuju u šire asocijacije udruženog rada i da tako povećavaju proizvodnost svoga rada i dohodak; da više brinu o proširenoj reprodukciji i primjeni savremene tehnike i tehnologije; da što racionalnije upotrebljavaju sredstva akumulacije, ostvarujući njihovu samoupravnu koncentraciju u interesu stvaranja većeg dohotka; da obezbjeđuju rast životnog standarda i svih vidova potrošnje u skladu sa rezultatima rada i da snose ekonomsku i svaku drugu odgovornost za kvalitet svojih samoupravnih odluka. Unapređenjem sistema i akcijom subjektivnih snaga treba onemogućiti da se na račun zajednice pokrivaju bilo čiji gubici i promašaji koji su posljedica lošeg rada i autarkičnog i grupnosvojinskog ponašanja i odlučivanja.

U uslovima razvoja i izgradnje takvih društveno-ekonomskih odnosa bivaće sve jasnije da se suština samoupravljanja radnika u osnovnim, radnim i drugim organizacijama udruženog rada ne može ostvarivati kroz autarkiju i grupnosvojinsko ponašanje, jer su takve tendencije suprotne biću društvene svojine i socijalističkog samoupravljanja kao i potrebama savremenog razvoja pro-

izvodnih snaga. One potkopavaju perspektivu i OUR-a i samoupravljanja u cjelini. U takvim uslovima će udruživanje rada i sredstava, unapređivanje sistema društvenog planiranja, briga o ostvarivanju samoupravnih obaveza i odgovornosti i o smanjivanju glomazne administracije u radnim organizacijama i u društvu postajati sve više egzistencijalna potreba radnika. Radnici će, u tim uslovima, razvijati i jačati radne organizacije kao tržišne subjekte i integralne plansko-razvojne cjeline sa povećanom ulogom u planiranju razvoja i ekonomskim odnosima sa inostranstvom i zalagaće se za razvijanje drugih oblika samoupravnog udruživanja i organizovanja.

Samoupravna integracija, ukoliko se zasniva na stvarnim interesima radničke klase i radnih ljudi, ne umanjuje slobodu i samostalnost subjekata te integracije u djelotvornom korišćenju svojih samoupravnih prava, već jača njihovu zajedničku moć. Samostalnost samoupravnih organizacija i zajednica, kada je u funkciji ostvarivanja suštine društvene svojine i samoupravljanja, činilac je napretka, ali kad postane snaga i oslonac autarkije i odbrane grupnosvojinskih i egoističkih interesa — postaje njegova kočnica.

U našoj današnjoj situaciji, obilježenoj snažno izraženim tendencijama autarkije samoupravnih organizacija i društveno-političkih zajednica, od presudnog je značaja za sam sistem, koheziju i čvrstinu jugoslovenske zajednice i za naš ekonomski i društveni napredak da razvojem samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa jačaju integrativne funkcije socijalističkog samoupravljanja, međusobne veze, obaveze i odgovornosti djelova i cjeline — od osnovne organizacije udruženog rada, preko radne i složene organizacije i drugih samoupravnih asocijacija do pokrajina, republika i Federacije.

Ovakav kurs razvoja socijalističkog samoupravljanja imperativno zahtjeva i savremena naučno-tehnološka revolucija. Dezintegrisanost jugoslovenske privrede, njen autarkični razvoj i ekonomsko parcelisanje njenih djelova, u savremenim uslovima sve više postaju prepreka razvoju proizvodnih snaga i, samim tim, uzrok ekonomskog zaostajanja Jugoslavije. Održavanje takvog stanja ne samo što bi usporilo razvoj socijalističkog samoupravljanja, već bi vodilo i ka njegovom kompromitovanju.

Socijalističko samoupravljanje, ako se dosljedno razvija na stvarnim interesima radničke klase i radnih ljudi, jačaće političke, kulturne i ekonomske veze naših naroda i narodnosti i jedinstvo Jugoslavije, doprinosiće nacionalnoj ravnopravnosti i potpu-

nijem korišćenju svih prednosti našeg jedinstva za brži i uspješniji privredni i društveni razvoj zemlje u cjelini i svih republika i pokrajina ponaosob. Socijalističko samoupravljanje i sve jača samoupravna integracija jugoslovenskog društva koja se temelji na udruživanju rada i sredstava — su osnovni uslov za jačanje slobode, nezavisnosti, ravnopravnosti i, konačno, srećnije budućnosti svakog našeg naroda i narodnosti i svakog čovjeka. Istorijski je interes radničke klase, a time i stvarni nacionalni interes najširih radnih slojeva u svakom našem narodu i narodnosti, da jača naše jedinstvo.

Polazeći od toga, SK će se u narednom periodu odlučnije zalagati za stvaranje uslova za brže samoupravno integrisanje jugoslovenske privrede i društva. On će svojom aktivnošću otklanjati birokratske prepreke tim procesima, sasijećće korijene tendencijama autarkije i zatvaranja i podsticati razvoj sistema samoupravnog organizovanja radnika po logici njihove proizvodno-reprodukcione povezanosti i linijom daljeg razvoja delegatskog sistema.

Takav razvoj socijalističkog samoupravljanja ne može se ostvariti bez potpunijeg korišćenja mnogobrojnih mogućnosti koje pruža delegatski sistem za uključivanje najšireg kruga radnih ljudi i građana u donošenje i izvršavanje svih odluka u društvu. Danas u tom pogledu nedovoljno koristimo prednosti delegatskog sistema. Daleko smo od ostvarivanja njegove suštine. A suština je u tome da se preko delegacija i njihovog povezivanja obezbijedi učesće radnika i radnih ljudi u odlučivanju na svim nivoima upravljanja privredom i drugim društvenim poslovima. Ostvarenju te suštine delegatskog sistema nijesu prilagođeni ni metod ni sadržaj rada SK, SSRNJ i ostalih društveno-političkih organizacija. Zato se ne ostvaruju ni samoupravna integrativna funkcija vijeća udruženog rada, ni samoupravna suština SIZ-ova u skladu sa ustavnim opredjeljenjima. Delegatski sistem je u mnogo čemu formalizovan. Njegovu revolucionarnu formu ne rijetko ispunjavaju konzervativni, etatistički i birokratski odnosi i sadržaji. Savez komunista je dužan da, slijedeći klasne ciljeve društva i vlastita revolucionarna opredjeljenja, poveća svoje napore u pravcu dosljednijeg ostvarivanja ustavnog koncepta delegatskog sistema i statutarnih načela o načinu djelovanja komunista u tom sistemu. Bez delegatskog odlučivanja kao suštine delegatskog sistema nema ni socijalističke demokratije, vladajuće pozicije radnika u društvu niti slamanja tehnokratizma i birokratizma.

Naša dosadašnja praksa je pokazala da je za efikasno ostvarivanje suštine delegatskog sistema od presudnog značaja svako-

dnevni, konkretni politički rad organizacija SK, SSRN, Sindikata, boraca i omladine u bazi društva i institucijama toga sistema.

Nezamjenljiva je uloga Socijalističkog saveza, kao fronta organizovanih demokratskih snaga i političke osnove socijalističke demokratije, u procesima delegatskog odlučivanja. Komunisti su dužni da se bore za takav rad i razvoj Socijalističkog saveza koji će obezbijediti da naš politički život bude bogatiji i masovniji, da se kroz demokratsku stvaralačku kritiku stalno traže i nalaze bolja rješenja i brže prevazilazi sve što je zaostalo i slabo, da se spriječava politika i praksa koje potiskuju inicijative, ograničavaju samoupravno odlučivanje i sputavaju čovjeka kao proizvođača i stvaraoca.

Savez komunista je dosljedan u svom opredjeljenju da se ni jedno bitno pitanje od kojeg zavisi dalji razvoj našeg društva ne može uspješno rješavati bez angažovanja znanja i revolucionarnog entuzijazma mladih kroz naš politički i delegatski sistem.

Djelujući kroz samoupravne organe, delegatski sistem, SSRNJ i ostale društveno-političke organizacije Savez komunista treba da bude najznačajnija politička kohezionna snaga u društvu. A on to može biti samo tako što će, u svakoj konkretnoj situaciji, neprekidno osvjetljavati put koji vodi ka jačanju društvenog položaja radničke klase i radnih ljudi u sistemu sve razvijenije socijalističke demokratije i boriti se odlučno i nepokolebljivo za ona rješenja koja su u skladu s tim.

Uspješno funkcionisanje delegatskog sistema podrazumijeva javnost rada i objektivnu informisanost radnih ljudi i građana, samoupravnih organa, delegacija i delegata o cjelini društvenih kretanja. Zbog toga je neophodno da se na svim nivoima društvenog organizovanja i djelovanja izgrađuje takav društveni sistem informisanja koji će biti u stanju da sve učesnike u procesu delegatskog odlučivanja blagovremeno i potpuno informiše o svim relevantnim društvenim pitanjima. Savez komunista se mora odlučnije suprotstavljati svim vidovima zatvaranja i raznih manipulacija kroz sistem informisanja, naročito u onim slučajevima kada se sebični i uski interesi ističu kao opštedruštveni.

S obzirom na veliki značaj javne riječi, socijalističke subjektivne snage moraju samoupravnom i političkom akcijom krčiti prostor odgovornoj društvenoj kritici, objektivnom informisanju koje će doprinositi razvoju samoupravnih odnosa i savlađivanju etatističko-birokratskih i malograđansko-liberalističkih deformacija. Potrebni su nam realna predstava o našoj stvarnosti i klasno usmjerena marksistička kritička misao.

Uloga države i njenih organa se posljednjih godina udaljavala od stavova SK razrađenih u Programu SKJ i rezolucijama prethodnih kongresa SK, i od ustavnih određenja. Svjesno i stihijno širila se uloga države i njena regulativa u tokove društvene reprodukcije, sprečavajući tako da se ostvaruje Ustavom utvrđena uloga radnih ljudi u udruženom radu. Istovremeno je slabila odgovornost i efikasnost državnih organa u onim oblastima društvenog života gdje je njihova uloga nezamjenjiva. To su društvena evidencija i kontrola, inspeksijske službe i, što je najvažnije, obezbjeđenje poštovanja ustavnosti i zakonitosti i striktnog izvršavanja zakona i odluka nadležnih organa i tijela. Takvo stanje se hitno mora mijenjati, jer ono sputava socijalističko samoupravljanje, a kod građana i radnih ljudi izaziva nesigurno i opravdano nezadovoljstvo. Radni ljudi s pravom očekuju od Saveza komunista da povede odlučnu borbu protiv birokratske samovolje i takvih postupaka pojedinaca u državnim organima koji su u oštroj suprotnosti sa moralnim i pravnim normama našeg društva. Sve slučajeve neodgovornosti, mita i korupcije, veza i protekcije — treba odlučno i javno žigosati. Ovaj kongres treba da istakne zahtjev za osposobljavanje i najveću odgovornost izvršnih, upravnih, pravosudnih, inspeksijskih i svih drugih državnih organa, kao i zahtjev za sistematsku, politički odgovornu kontrolu rada tih organa i svakog pojedinca u njima.

Posljednjih godina se u ostvarivanju ustavnog koncepta jugoslovenske federacije susrećemo s mnogim problemima koji se ispoljavaju u veoma sporom usaglašavanju zajedničkih interesa u ekonomskoj i razvojnoj politici, i u razvoju privrednog i političkog sistema, u slabljenju jedinstva jugoslovenskog tržišta i u sve učestalijoj praksi neizvršavanja saveznih zakona. Sve je to dovelo do ozbiljnih teškoća u funkcionisanju Federacije, slabilo je efikasnost sistema u cjelini i snagu i jedinstvo jugoslovenske zajednice. Te pojave su izvor sve veće zabrinutosti i nezadovoljstva radnih ljudi i građana, svih naših naroda i narodnosti. One stvaraju pogodno tlo za širenje idejne konfuzije o karakteru jugoslovenske federacije i za iskrivljavanje stavova SKJ o tom krupnom pitanju.

Centralni komitet SKJ je cjelovito razmotrio problematiku ostvarivanja ustavnog koncepta jugoslovenske federacije i utvrdio idejno-političke stavove u kojima je iznijeta ocjena stanja i utvrđeni pravci neophodne društvene aktivnosti da bi se taj koncept brže i dosljednije ostvarivao. Tim stavovima je data puna podrška od strane komunista i radnih ljudi u pripremama za kongrese i

konferencije SK republika i pokrajina i za Trinaesti kongres SKJ. Oni su potpunije razrađeni u Prijedlogu rezolucije.

Savez komunista Jugoslavije je u izgradnji jugoslovenske federacije uvijek dosljedno polazio od načela da treba stalno pronalaziti rješenja koja će omogućavati što veći stepen nacionalne slobode, ravnopravnosti i jedinstva na osnovama oslobađanja rada i razvoja socijalističkog samoupravljanja.

Jugoslovenska federacija nije rezultat nagodbe političkih struktura, niti sporazuma nacionalnih lidera. Nije ni tvorevina spoljnih faktora. Ona je stvorena u vatri narodnooslobodilačke borbe i socijalističke revolucije, kao izraz težnji svih jugoslovenskih naroda i narodnosti. Zato se i može uspješno razvijati samo na osnovama na kojima je i nastala — na jačanju nacionalne ravnopravnosti i vlasti radničke klase.

Zbog zastoja i teškoća u razvoju samoupravljanja, odnosno zbog jačanja etatizma, došlo je i do teškoća i konfuzija oko ostvarivanja ustavnog koncepta našeg federalizma.

Usljed jačanja policentričnog etatizma i birokratizma, integracija rada i sredstava ostala je, u najvećoj mjeri, zatvorena u republičke i pokrajinske granice. Republičke i pokrajinske privrede razvijale su se, uglavnom, kao zatvorene privredne strukture, razbijajući tako organsko jedinstvo privrede na jedinstvenom jugoslovenskom privrednom prostoru i tržištu. Oslabila je odgovornost republika i pokrajina za razvoj Jugoslavije, usporeno i otežano sagledavanje i usaglašavanje zajedničkih interesa. Usaglašavanja posebnih interesa koja prate politički pritisci i cjenkanja, zanemarivanje interesa drugih, a time i zajedničkih interesa, pa i olake optužbe za unitarizam ili separatizam — zavisno od zauzete političke pozicije — samo su pojavni oblici sukobljavanja raznih etatističkih centara moći koji odlučuju „u ime” radničke klase i koji teže da se predstave kao jedini pravi nosioci i zaštitnici nacionalnih interesa. Sve dok samoupravno organizovani radnici i radni ljudi ne budu nosioci i klasnih i nacionalnih interesa, odnosno dok se i klasni i nacionalni interesi ne budu izražavali kao jedinstveni interesi radnika i radnih ljudi, postoji i postojaće mogućnost podvajanja pa i suprotstavljanja tih interesa, bilo sa pozicija separatističkog nacionalizma ili sa pozicija dogmatsko-centralističke ideologije državno-svojinskog birokratizma.

Ove pojave i negativne tendencije u ostvarivanju koncepta jugoslovenske federacije prevazilaziće se u onoj mjeri u kojoj se kao nosilac interesa naroda Jugoslavije budu javljali samoupravno organizovani radnici, a ne republička, pokrajinska ili federativna bi-

rokratija, i u mjeri u kojoj se jugoslovenska privreda bude integrisala na samoupravnim osnovama, a Jugoslavija razvijala, u skladu sa ustavom, i kao samoupravna društveno-politička zajednica radnih ljudi i građana.

Rješenje za prevazilaženje tendencija i prakse sukobljavanja policentričnih etatizama ne smije se tražiti u jačanju saveznog etatističkog centralizma, već u razvoju socijalističkog samoupravljanja u dosljednom ostvarivanju ustavne pozicije radnika u udruženom radu, u razvoju društveno-ekonomskih odnosa i političkog sistema koji će omogućiti odlučujući uticaj radnika i radnih ljudi u udruženom radu na donošenje odluka u skupštinama svih društveno-političkih zajednica, uključujući i Skupštinu SFRJ. Savez komunista će se energično suprotstaviti svim tendencijama koje zanemaruju činjenicu da je Jugoslavija višenacionalna zajednica ravnopravnih naroda i narodnosti u kojoj republike i pokrajine imaju nezamjenjivu ustavom utvrđenu ulogu. Suprotstavljajući se, isto tako, i onima koji gube iz vida činjenicu da je stalno jačanje jedinstva Jugoslavije i efikasno funkcionisanje organa federacije — zajednički interes svih naših naroda i narodnosti, svakog našeg radnog čovjeka.

Stavovi CK SK Jugoslavije o jačanju jedinstva i zajedništva u SR Srbiji bitno su doprinijeli otklanjanju nagomilanih problema i uspješnijem ostvarivanju ustavne koncepcije SR Srbije, socijalističkih autonomnih pokrajina i naše federacije, kao i jačanju jedinstva SK Srbije i SK Jugoslavije. Komunisti i svi radni ljudi SR Srbije, SAP i Jugoslavije u cjelini traže da se, dosljednije i odlučnije, nastavi aktivnost na sprovođenju tih stavova.

Polazeći od ocjene da ozbiljno kasnimo i zaostajemo u ostvarivanju stavova Jedanaestog kongresa SKJ u razvoju političkog sistema i o postojanju velikog raskoraka između Ustavom utvrđene suštine političkog sistema i onoga što se zbiva u praksi, SK je inicirao kritičku analizu funkcionisanja političkog sistema. Rad na ovoj analizi i javna rasprava o njoj su doprinijeli da se prevaziđu mnoge razlike i sporovi. Postignuta je saglasnost u pogledu mnogih značajnih pitanja funkcionisanja i daljeg razvoja političkog sistema, kao i veliko jedinstvo u ocjeni da je takvo kritičko analiziranje i praćenje djelovanja političkog sistema nezavršen i dugoročni proces stvaralačkih traganja za prostorima i putevima deetatizacije, oslobađanja rada i izgradnje asocijacija slobodnih proizvođača. Neophodno je da se što prije ostvare sve one promjene u samoupravnim i pravno-institucionalnim normama i ponašanju subjekata sistema, na koje je ukazano u Kritičkoj analizi i javnoj raspravi. Kroz argumentovanu raspravu u nadležnim organima treba što prije zau-

zeti stav o onim konkretnim pitanjima o kojima su tokom javne rasprave dati različiti predlozi. Naravno riječ je o predlozima kojima je cilj uspješniji razvoj sistema na osnovama socijalističkog samoupravljanja i pune nacionalne ravnopravnosti.

Poučeni negativnim iskustvima dosadašnjeg zaostajanja u razvoju političkog sistema ubuduće treba da budemo još kritičniji prema vlastitoj praksi, da bismo uspješnije realizovali naše strateške ciljeve u razvoju socijalističkog samoupravljanja. Jer, Savez komunista je odgovoran ne samo za istorijski smisao idejnih opredjeljenja koja nudi, već i za razvoj političkog i ekonomskog sistema, institucija i odnosa u kojima će se ta opredjeljenja realizovati. To ga obavezuje da, s pozicija onoga ko mora da vidi više i dalje, kritički procjenjuje kuda se i kako društvo kreće i da li postojeća sistemska i druga rješenja odgovaraju dugoročnim interesima i potrebama radničke klase. Klasno-oslobodilačka suština samoupravljanja ne bi se mogla ostvariti ako bi bila lišena napora njenih socijalnih i političkih nosilaca da na promjeni postojećih rješenja i odnosa stvaraju nove — razvijenije, demokratskije i humanije odnose.

U periodu između dva kongresa, SKJ, SK Srbije i SK Kosova — a i sve ostale organizovane socijalističke snage — ulagali su velike, mada ne uvijek i dovoljne napore za stabilizovanje društvenih i političkih prilika u SAP Kosovu i otklanjanje posljedica kontrarevolucionarnog djelovanja albanskih nacionalista i iredentista. Političko-bezbjednosna situacija na Kosovu je, zahvaljujući tome, danas bolja.

Međutim, mnogi zadaci iz Političke platforme za akciju SKJ u razvoju socijalističkog samoupravljanja, bratstva i jedinstva i zajedništva na Kosovu, nijesu u potpunosti i na zadovoljavajući način izvršeni. Nijesu, prije svega, otklonjeni izvori iz kojih se napaja albanski nacionalizam i iredentizam, niti je dokraja onemogućeno razbijačko djelovanje iredente. Nije dovoljno urađeno na eliminisanju svega onoga što dovodi do indoktrinacije mladih na Kosovu albanskim separatističkim nacionalizmom i iredentizmom. Proces idejno-političke diferencijacije u redovima SK i drugih socijalističkih snaga na Kosovu je započet, ali nije dovršen. Ima slabosti i u uspostavljanju akcionog jedinstva Saveza komunista Srbije i Saveza komunista Kosova, odnosno Saveza komunista Jugoslavije, na ostvarivanju zadataka iz Političke platforme. Činjenica da su u poslednje vrijeme u porastu srpski, crnogorski i drugi nacionalizmi, koji otežavaju bitku za stabilizovanje stanja na Kosovu, obavezuje Savez komunista na odlučniju i dosljedniju idejnu i političku akciju svuda gdje se oni pojave.

Sve je ovo uslovalo, a i dalje uslovljava neka nepovoljna kretanja u ovoj našoj pokrajini. Nijesmo uspjeli da stabilizujemo narušene međunacionalne odnose i razvijamo povjerenje na principima ravnopravnosti, bratstva i jedinstva i svijesti o sudbinskoj povezanosti. I dalje se vrše nacionalistički pritisci na srpski i crnogorski živalj zbog čega se on iseljava sa Kosova. Stoga je nužno brže otklanjati nedosljednosti i slabosti u ostvarivanju zadataka utvrđenih u Platformi. Velika je obaveza i odgovornost SK Kosova, SK Srbije i SKJ da se iredenta što prije trajno porazi; da se prevaziđu posljedice njenog razornog rada i obezbijedi neophodna politička stabilnost u Pokrajini, a time i u SR Srbiji i Jugoslaviji u cjelini. Savez komunista Jugoslavije mora mnogo odlučnije mobilisati sve društvene snage na Kosovu, u SR Srbiji i u Jugoslaviji, da bi se spriječilo svako iseljavanje pod pritiskom i obezbijedili uslovi za povratak iseljenih.

Prvorazredni je i neodložan zadatak svih organizovanih socijalističkih snaga i državnih organa na Kosovu da obezbijede dosljedno poštovanje ustavnih prava i sloboda radnih ljudi i građana, jednako i ravnopravno za pripadnike svih nacionalnosti. Preduslov za to je osposobljavanje institucija političkog sistema na Kosovu i povećani napor za jačanje njihovog autoriteta i povjerenja u njih, jer je njihova dužnost da rješavaju probleme u međuljudskim i međunacionalnim odnosima koji nastaju na Kosovu. Neophodna nam je konkretna i organizovana akcija za jačanje političke stabilnosti u SAP Kosovo, umjesto formalističkog pozivanja na Platformu i ponavljanja i zaključaka i apela. Naša zajednica i SR Srbija će kao i do sada pomagati brži ekonomski razvoj i ukupan samoupravni preobražaj Kosova, jer je to jedan od bitnih uslova ravnopravnosti naroda i narodnosti, stabilnijeg ekonomskog i ukupnog društvenog razvoja Pokrajine.

U svijetu u kome živimo za našu zajednicu i SKJ od posebnog je značaja dalje unapređivanje sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Naša koncepcija odbrane proističe iz našeg samoupravnog sistema i angažovanja svih subjekata društva u odbrani slobode, suvereniteta i tekovina revolucije.

U skladu s tom koncepcijom, mi smo i u ovom međukongresnom periodu — i pored mnogih, u prvom redu materijalnih, teškoća zemlje — uspjeli da ostvarimo krupne rezultate u jačanju odbrambene moći društva. Značajni rezultati su postignuti kako u obogaćivanju koncepcije i doktrine opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, tako i u razvoju odbrameno-zaštitnog sistema i jačanju i izgradnji oružanih snaga SFRJ.

Odbrana i samozaštita naše zemlje zavise od ukupnog unutrašnjeg stanja, od naše ekonomske, političke i socijalne stabilnosti; od naše sposobnosti da otklonimo zastoje, slabosti i krize u unutrašnjim odnosima i u razvoju samoupravljanja. Zato i našu stalnu brigu za razvoj sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite vezujemo s naporima za izlazak iz teškoća i za dalji socijalistički i samoupravni razvoj našeg društva.

Jugoslovenska narodna armija ima višestruke funkcije u našem odbrambenom i samozaštitnom sistemu, koje su Ustavom određene. Ona je zajednička snaga svih naših naroda i narodnosti i, sa Tetritorialnom odbranom, čini okosnicu sistema opštenarodne odbrane. Organizacija SKJ u JNA daje značajan doprinos ostvarivanju funkcija naše armije doprinoseći time i jačanju cjeline našeg odbrambenog sistema. Odlučno se moramo suprotstaviti pokušajima da se, pod izgovorom borbe protiv militarizacije i unitarizma napadaju sistem ONO i uloga JNA u odbrani naše zemlje i da se traži promjena te uloge.

Moramo uvijek kritički, konkretno i realno ocjenjivati stanje naše odbrambene i zaštitne sposobnosti u svakoj ćeliji našeg društva, imajući u vidu prilike u svijetu, vojnopolitički položaj naše zemlje, zahtjeve savremenog rata i naše koncepcije opštenarodne odbrane. Razumije se da nikada ne smijemo biti zadovoljni onim što smo postigli, jer neprekidno djeluju mnogorbojni činioci međunarodnog i unutrašnjeg karaktera zbog kojih moramo našu odbranu i zaštitu stalno jačati i razvijati. Dalje podruštvljavanje politike opštenarodne odbrane i društvene samozaštite — što se mora ostvarivati kao revolucionarni proces — bitna je pretpostavka da u tome uspijemo.

*

Drugarice i drugovi,

Dugoročni program ekonomske stabilizacije je polazište naše sveukupne aktivnosti za izlazak iz ekonomske krize i ostvarivanje dinamičnog razvoja na stabilnim osnovama. Savez komunista se mora odlučnije suprotstaviti nastavljanju prakse njegovog nedosljednog, nesinhronizovanog i parcijalnog ostvarivanja i velikog kašnjenja u njegovom izvršavanju.

Danas je jasno da moramo brže napuštati dosadašnji ekstenzivni način privređivanja i odlučnije krenuti putem podizanja produktivnosti rada, punog korišćenja svih privrednih resursa u borbi za visok kvalitet proizvoda. Istorijski trenutak nalaže da se ostvari bitno

drukčiji odnos prema ekonomiji poslovanja, prema samoupravnoj mobilnosti i koncentraciji sredstava, izgradnji i razvoju velikih poslovnih sistema. Svim mjerama razvojne i ekonomske politike i energičnom akcijom SK i ostalih subjektivnih snaga mora se podstaći i učiniti zaokret u pravcu većeg društvenog i materijalnog vrednovanja proizvodnog i stvaralačkog rada, znanja i poslovnosti, inovacija i pronalazaštva.

U ovom trenutku je od izuzetne važnosti da se angažuju sve društvene snage za nastavljjanje započetih procesa prevazilaženja stagnacije proizvodnje. Nužno je da se već u 1986. godini stabilizuje započeti porast društvenog proizvoda, a zatim da se tokom ovog petogodišta njegova stopa rasta dalje povećava na kvalitativnim ekonomskim osnovama. Bez toga se neće moći ostvariti nijedan od najkrupnijih zadataka koji nam predstoje u neposrednoj budućnosti — svođenje inflacije u prihvatljive razmjere, ekspanzija izvoza roba i usluga, uklanjanje nezaposlenosti i snažniji naučno-tehnološki uspon.

Krupne rezerve koje postoje u nedovoljno iskorišćenim materijalnim i ljudskim resursima pružaju nam dragocjenu osnovu i za brži rast proizvodnje i za podizanje opšteg kvaliteta privređivanja. Mjerama sistema, ekonomske i razvojne politike i akcijom subjektivnih snaga, treba obezbjeđivati da se proizvodni kapaciteti koriste u daleko većem stepenu, da se brže smanjuju troškovi poslovanja, ubrzava obrt sredstava, da se devizna sredstva zemlje bolje usmjeravaju u proizvodne svrhe i brže povećava produktivnost rada.

Najvažniji preduslovi za povećanje stope rasta proizvodnje na ekonomski racionalnim i kvalitativnim osnovama su povećanje izvoza, posebno na konvertibilno područje, i brže i racionalnije uključivanje u međunarodnu podjelu rada. Ograničenost domaćeg tržišta sama po sebi upućuje na snažnu ekspanziju izvoza roba. Bez toga se ne može ostvarivati puno i racionalno korišćenje naših privrednih potencijala, kao što ni bez snažnijeg uticaja ekonomskih kriterija svjetskog tržišta na domaću proizvodnju nema uspješnog prelaska na intenzivni način privređivanja. Značajne komparativne prednosti, koje Jugoslavija potencijalno ima za izvoz usluga, naročito u oblasti turizma i međunarodnog transporta, zahtijevaju da im i razvojna i tekuća ekonomska politika posveti veću pažnju. Povećanje ukupnog deviznog priliva je preduslov i za otplatu dugova inostranstvu, što će i u narednom periodu ostati jedan od naših najtežih problema i najvažnijih zadataka.

Moramo izgraditi zajedničku, jugoslovensku koncepciju uključivanja u međunarodnu podjelu rada, da izvozimo ono sa čime se

u međunarodne privredne tokove najracionalnije možemo uključivati i uvozimo ono što će bitno doprinositi našem tehničkom i tehnološkom razvoju. Izvozna ekspanzija sve više treba da se ostvaruje preko zajedničkih programa proizvodnje i izvoza, tj. na osnovama najšireg povezivanja i podjele rada na jedinstvenom jugoslovenskom privrednom području, jačanjem kvalitativnih faktora privređivanja. Ona treba da se razvija na onim proizvodima i uslugama sa kojima je moguće ostvarivati sve povoljnije neto devizne efekte.

Nužno je, takođe, da se brže razvijaju viši oblici ekonomske saradnje sa inostranstvom — industrijska kooperacija, zajednička ulaganja i sl. Time bi se postigli i neophodni zaokreti u regionalnoj strukturi naših ukupnih ekonomskih odnosa sa inostranstvom, naročito sa zemljama u razvoju.

Racionalno i intenzivno uključivanje u međunarodnu podjelu rada uslovljeno je kvalitativnim promjenama u politici razvoja i privrednoj strukturi, organizovanijim nastupom privrede na spoljnim tržištima, bržim razvojem integracionih procesa, većim uvažavanjem zajedničkih interesa i bržim prevazilaženjem slijepog, grupnosvojinskog ukopavanja iza uskih interesa, pa i onda kada se time nanosi neposredna šteta zajedničkim interesima Jugoslavije.

Za jugoslovensku privredu veliki značaj ima devizni priliv od turizma. Tu su, sigurno, naše velike šanse i treba ih optimalno iskoristiti. Međutim, moraju se već jednom ozbiljno shvatiti upozorenja da je naš stvarni devizni priliv od turizma mnogo veći od onog koji ostvaruju institucije društvenog sektora. Iz ekonomskih, socijalnih i političkih razloga ne možemo dozvoliti da i dalje tako ostane. Mora se do krajnosti zaoštriti problem špekulacije sa devizama. Nije, dakako, riječ o legalnoj štednji na deviznim računima građana, nego o devizama iz neovlašćenog i nezakonitog naplaćivanja od stranaca, o prelivanju deviza iz društvenog sektora u privatne džepove.

Ogromne su neiskorišćene rezerve u poljoprivredi. Ako što prije prevaziđemo očigledno zaostajanje poljoprivrede, stvorićemo izuzetno velike šanse za ukupno povećanje proizvodnje. To je od velikog značaja i za stabilnost domaćeg tržišta, smanjivanje inflacije, podizanje životnog standarda i poboljšanje platnog bilansa.

Brži razvoj energetike, uz što je moguće veću racionalizaciju korišćenja energije, treba shvatiti kao jedan od ključnih uslova za brži razvoj proizvodnje uopšte. Ali takav razvoj nije moguć na dosadašnji način, tj. u uslovima podijeljenosti i isparcelisanosti. Ozbiljno kasnimo u utvrđivanju zajedničkog jugoslovenskog programa razvoja energetike, štednje energije i zamjenjivanja uvoznih

domaćim energetskeim izvorima. Potreban nam je ambiciozan, ali realan energetski program, zasnovan na ukupnim jugoslovenskim bilansima i racionalnom korišćenju, prije svega, domaćih energetskeih izvora i uz maksimalnu brigu o zaštiti čovjekove okoline. U daljem razvoju energetike, razumije se, i naša zemlja će morati, kao i ostali svijet, da se uključuje u savremene tokove korišćenja novih izvora energije uključujući i nuklearne. Ali, to mora da bude zajednički jugoslovenski program. Odluka o izgradnji bilo kog energetskeog nuklearnog pogona može se donijeti samo uz saglasnost nadležnih saveznih organa i uz najšire prethodno konsultovanje nauke i stručnjaka i, dakako, objektivno i iscrpno informisanje javnosti.

Rekonstrukcija, modernizacija i intenzivnija kooperacija u industriji — utemeljena na što široj samoupravnoj integraciji i podjeli rada na jedinstvenom jugoslovenskom privrednom prostoru — pouzdan su put za brzo i racionalno povećanje proizvodnje u ovoj najvećoj privrednoj oblasti.

U uslovima zaostalosti razvoja komunikacija, vodoprivrednih sistema i stambenog fonda, neshvatljivo je i neprihvatljivo zaostajanje građevinarstva. Razvoj građevinarstva će, uz relativno mala ulaganja, osjetno doprinositi bržem porastu proizvodnje i zaposlenosti.

Slične efekte možemo postići i bržim razvojem male privrede, koji zaslužuje punu opštu podršku i posebno podršku ekonomske politike. Krajnje je vrijeme da se oslobodimo oklijevanja, sumnje i idejnih predrasuda u pogledu mjesta i uloge male privrede u upotpunjavanju proizvodne strukture, u većem i bržem zapošljavanju i angažovanju u te svrhe krupnih sredstava naših radnika u inostranstvu.

Razvojna i tekuća ekonomska politika moraju nastojati da se obim i struktura investicija što prije podignu na nivo koji odgovara savremenim razvojnim potrebama zemlje, i da se efikasnost investiranja poveća do nivoa koji odgovara savremenim evropskim standardima.

Izuzetno velike rezerve u tom pogledu kriju se u velikom iznosu sredstava koja su umrtvljena u zalihama. Pretjerano visoke zalihe u privredi, neusklađene s veličinom proizvodnje, ispoljavaju se kao nedopustivo spor obrt sredstava i neposredno usporavaju razvoj proizvodnih snaga, izvoza i zaposlenosti, kao i rast životnog standarda. Mjerama finansijske konsolidacije privrede, razvojem kooperacije, stimulisanjem štednje i novatorstva, mjerama selektivnog povećavanja uvoza i, naročito mjerama koje treba da osiguraju efi-

kasno funkcionisanje jedinstvenog jugoslovenskog tržišta — može se obezbijediti to da se sredstva umrtvljena u zalihama relativno smanje u korist ulaganja u osnovna sredstva privrede.

Punu pažnju valja posvetiti povećanju domaćih izvora za finansiranje investicija. Tu takođe imamo znatne neiskorišćene rezerve i mogućnosti. Uvećanje dohotka privrede i u tom okviru mogućnosti većih izdvajanja za proširenu reprodukciju, svakako je glavni pravac naših napora u tom pogledu. Ali ne smijemo nikako zaboraviti da i štednja stanovništva, smišljeno podsticana, ima prvorazredan značaj za ulaganja u privredu. Inostrana sredstva — bilo u vidu kredita za uvoz opreme, ili u vidu zajedničkih ulaganja sa stranim partnerima — treba prihvatiti na osnovu opredjeljenja i kriterijuma iz usklađenih planova Federacije, republika i pokrajina i uz sigurnost da će onaj subjekt koji angažuje ta sredstva biti u stanju da ih na vrijeme vrati.

Racionalna upotreba i samoupravna koncentracija akumulacije, oskudne u jugoslovenskoj privredi, nezamenjivo je opredjeljenje razvojne politike. Neophodno je da se SK odlučnije zalaže za veću efikasnost investicija i samoupravnu koncentraciju investicionih sredstava na strateškim programima razvoja, a u skladu sa interesima bržeg rasta dohotka. Zato veliki značaj moramo dati reformi poslovnog bankarstva, kako bi ono svoje finansijske razvojne funkcije ostvarivalo prvenstveno na ekonomskim kriterijumima, uz jačanje odgovornosti banaka i razbijanje njihove dosadašnje izrazite teritorijalizacije.

Politika podsticanja bržeg razvoja privredno nedovoljno razvijenih republika, a naročito SAP Kosova, kao jedno od bitnih opredjeljenja naše ukupne društveno-ekonomske i, posebno, razvojne politike — najbolje će se ostvarivati tješnjim povezivanjem organizacija udruženog rada svih naših republika i pokrajina na zajedničkim programima proizvodnje i izvoza, potpunijom integracijom privrede na osnovama podjele rada i specijalizacije, izgradnjom velikih privrednih sistema. Zato i sredstva FNP-a treba prvenstveno koristiti na način koji će podsticati te i takve procese.

Dinamičan, racionalan i skladan ekonomski razvoj neodložno zahtijeva naše aktivno učešće u naučno-tehnološkoj revoluciji i znatno intenzivnije i šire razvijanje nauke, obrazovanja i kulture. Jer, oni nijesu samo puki nosioci tehničkog progressa, već realni uslovi da radnik samoupravljač, ovladavajući tehnologijom i organizacijom proizvodnje, zaista ovlada „reprodukcijom svoga života“.

Strateški cilj aktivnog uključivanja u novu svjetsku podjelu rada podrazumijeva naše intenzivnije i organizovanije učešće u

svjetskim naučnim i tehnološkim tokovima. U tom cilju je neophodno da što prije utvrdimo jedinstvenu strategiju tehnološkog razvoja Jugoslavije kako bi organizacije udruženog rada, polazeći od nje, donijele sopstvene programe sa utvrđenim prioritetima na kojima bi se vršila podjela rada i angažovali naučni potencijali zemlje. Samo se na taj način možemo racionalno uključivati u međunarodnu podjelu rada, u transfer znanja i tehnologije i smanjivati zavisnost od uvoznih licenci. Moramo prestati sa praksom kupovanja zaostalih i paralelnih tehnologija i to pod veoma restriktivnim uslovima.

Nedovoljna uključenost nauke u društvenu praksu, od proizvodnje do društvenih djelatnosti, ne ispoljava se samo kao nedostatak veze među pojedinim organizacijama (npr. istraživačkim i privrednim). Čitav sistem organizacije nauke i naučnoistraživačkog rada zaostaje za potrebama društva. I u ovoj oblasti nedovoljna je integrisanost u jugoslovenskim razmjerama. Neophodno je, stoga, da se u narednom periodu potpunije pozabavimo organizacijom uslovima rada i ulogom nauke u našem društvu, kako bismo sve subjekte u nauci i udruženom radu učinili odgovornijim za ostvarivanje društvene funkcije.

Nauku i tehnologiju moramo razvijati na najširem frontu — od naučnog zasnivanja rada na svakom radnom mjestu do ukupnih društveno-političkih odnosa i osmišljavanja daljeg razvoja. U tom smislu i sistemu obrazovanja i vaspitanja moramo prilaziti kao faktoru razvoja nauke i njenog trasfera do radnika samoupravljača, kao jednom od najvažnijih činilaca društvenog progressa uopšte. Vaspitanje i obrazovanje spadaju u najznačajnije društvene oblasti, jer iz njih proističe naš najdragocjeniji razvojni potencijal. To obavezuje Savez komunista da reformi obrazovanja i vaspitanja prilazi sa stanovišta zahtjeva za njihovo dovođenje u funkciju stvaranja cjelovitih, odvažnih, stvaralačkih ličnosti, oslobođenih svih primjesa tradicionalizma i dogmatizma, sposobnih da ostvare privredne, samoupravljačke i druge zadatke koje pred njih postavlja društvo i nameće vrijeme u kome žive. Savez komunista je dužan da se bori za samoupravni preobražaj vaspitno-obrazovnog sistema, za njegovo povezivanje s ostalim oblastima udruženog rada i njegovu veće ujedinjavanje na jugoslovenskom nivou. Tom zahtjevu, koji izvire iz prirode savremenog razvoja, treba da budu podređeni kako zajednička načela i jezgra vaspitno-obrazovnog programa, tako i svi oblici i sadržaji međurepubličko-pokrajinske saradnje na ovom planu, uključujući zakonodavnu aktivnost i mrežu škola, fakulteta i drugih vaspitno-obrazovnih institucija. Nema sa-

vremenog uspona proizvodnih snaga, uspješnog razvoja socijalističkog samoupravljanja, ni jačanja jugoslovenskog jedinstva bez ne-sputanog kretanja ideja, slobodnog profesionalnog i radnog udruživanja na čitavom jugoslovenskom prostoru i to upravo u nauci, obrazovanju i kulturi.

Stvaranje uslova za brži razvoj naučnoistraživačkog rada na univerzitetu ima izuzetno veliki značaj. Potrebno je posvetiti veću pažnju objedinjavanju naučnih i materijalnih potencijala u cilju organizovanja interdisciplinarnih i multidisciplinarnih studija za kadrove visoke specijalizacije i zaustavljanja velikog odliva u inostranstvo eminentnih stručnjaka s univerziteta i iz drugih naučno-istraživačkih ustanova.

Visoka inflacija je danas jedan od naših najvećih problema. Ona degradira naš sistem, slabi mogućnosti i sužava rezultate naših napora za povećanje izvoza i kvalitativnih faktora privređivanja, obara životni standard radnika i najsiromašnijih slojeva društva i prebacuje teret borbe za ekonomsku stabilizaciju skoro isključivo na njihova pleća. Zato obuzdavanje inflacije predstavlja jedan od najbitnijih uslova za izlazak iz ekonomske krize i za ostvarivanje ciljeva i zadataka razvojne i ekonomske politike. Naša aktivnost na suzbijanju inflacije mora biti kompleksna i usmjerena ka otklancanju svih njenih uzroka. Neophodan je sveobuhvatan antiinflacioni program mjera i aktivnosti od osnovne organizacije udruženog rada do Federacije. Savez komunista je dužan da se založi da se u borbi protiv inflacije upotrebe sva sredstva ekonomske politike i privrednog sistema i mobilišu sve snage društva.

Za obuzdavanje inflacije od bitnog značaja je da se poveća proizvodnja, izvoz i dohodak i da se preduzmu odlučnije mjere za rasterećivanje privrede od ogromnih troškova društvene režije. Treba brže realizovati predviđene mjere finansijske konsolidacije privrede i banaka, smanjiti zaduženost privrede reprogramiranjem njenih dugova i tražiti efikasnija rješenja za olakšanje teškog tereta kursnih razlika. Mora se što prije prekinuti sa praksom da se više troši nego što se stvara. Uporedo s tim, potrebno je efikasnije ostvarivati politiku društvene kontrole rasta cijena.

U našem socijalističkom samoupravnom društvu socijalna politika je bitan faktor uspješnog materijalnog i društvenog razvoja. Polazno stanovište SKJ je to da se efikasno rješavanje zaoštrenih problema u oblasti životnog standarda i socijalne politike može ostvarivati samo boljim privređivanjem, povećanjem dohotka i smanjivanjem inflacije.

Moramo razvijati cjelovitiji sistem motivisanosti radnika za bolji rad i privređivanje, na bazi dosljedne primjene principa raspodjele prema rezultatima rada i brže ostvarivati politiku i stavove SKJ u ovoj oblasti koji su potpunije razrađeni na 24. sjednici CK SKJ i u Prijedlogu rezolucija ovog kongresa. Komunisti treba da se založe za to da se u svim organizacijama udruženog rada i institucijama sistema uspostave potrebni kriterijumi i mjerila takve raspodjele i da se odlučnije suzbijaju kolebanja i otpori. Dužnost je komunista da se bore protiv uravnilovke koja je u uslovima visoke inflacije sve izraženija, kao i protiv neodrživih raspona u ličnim dohocima koji nijesu zasnovani na rezultatima rada. Komunisti su dužni da se odlučnije bore za obezbeđenje ravnopravnosti radnika u uslovima sticanja i raspodjele dohotka. Bez toga se ne može pouzdano znati u kojoj je mjeri ostvareni dohodak rezultat rada i upravljanja društvenim sredstvima od strane radnika u OOUR a u kojoj je rezultat, odnosno posljedica, privilegovanog odnosno neravnopravnog položaja radnika u uslovima privređivanja.

Princip socijalističke solidarnosti i uzajamnosti koji je neizostavni dio naših društvenih odnosa treba da se ostvaruje u skladu sa materijalnim mogućnostima društva i na način koji neće podsticati nerad i neracionalno ponašanje. Polazeći od osnovnih određenja Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije, naročito je značajno to da se obezbijedi dosljedno ostvarivanje ustavnog načela da svako doprinosi zadovoljavanju opštedruštvenih i zajedničkih potreba srazmjerno svojoj ekonomskoj snazi. U vezi s tim je i potreba da se s većom odlučnošću ostvaruje preraspodjela tereta ekonomskih teškoća na onaj dio stanovništva koji više ima i bogatije živi. Moramo se i dalje organizovano boriti za razradu i primjenu mjera zaštite životnog standarda onih kategorija stanovništva koje su u tom pogledu u težem položaju.

SKJ mora povesti najuporniju borbu za brže uklanjanje socijalnih razlika koje nijesu zasnovane na kriterijumima raspodjele prema radu. Ničim se ne može pravdati dosadašnja neefikasnost u tom pogledu. Neophodni su nam mnogo efikasniji, radničko-klasni poreski sistem i poreska politika. Neophodna je i mnogo odlučnija borba protiv korupcije, špekulantskog sticanja prihoda, krađe društvene imovine i sl.

Velika nezaposlenost je jedan od naših najtežih socijalnih i političkih problema. To je i prvorazredni razvojni problem, jer su izvan rada mnogi mladi i školovani kadrovi koji bi svojim znanjem i poletom mogli bitno da doprinesu bržem i uspješnijem razvoju zemlje.

Mi imamo materijalne i druge mogućnosti da ovaj problem brže rješavamo, ali ih nedovoljno koristimo. Potrebni su nam osmišljeni programi i konkretne akcije. Takvi programi treba da podstaknu dinamičan privredni razvoj, ali i nalaženje adekvatnih sistemskih rješenja i donošenje odgovarajućih mjera ekonomske politike. U njima treba da bude naglašena odgovornost radnika u raspolaganju društvenim sredstvima, da se podstiče razvoj tercijalnih djelatnosti, efikasnije investiranje i da se stimuliše brži razvoj privredno nedovoljno razvijenih područja, povećanje poljoprivredne proizvodnje i usmjerava štednja stanovništva u proizvodne tokove i slično. Moramo dosljednije i efikasnije osmisлити politiku i ustavna opredjeljenja o radu građana sa sredstvima u ličnoj svojini.

Za brže zapošljavanje i racionalan razmještaj proizvodnih snaga, važno je podsticati veću mobilnost sredstava i pokretljivost radnika, posebno onih lica koja traže zaposlenje. Istu tu svrhu mogu imati i mjere za privlačenje stručnih i visokoobrazovanih kadrova u nerazvijena područja.

Velike rezerve u neiskorišćenim kapacitetima mogu se brzo aktivirati uvođenjem rada u više smjena, intenzivnijom proizvodnom kooperacijom, zajedničkim ulaganjima i slično.

Unapređivanje ukupnog načina života i rada na selu, podizanje stručnog znanja zemljoradnika i tehničkog nivoa rada u poljoprivredi, razvijanje male privrede na selu i za potrebe sela, zadrugarstva, seoskog turizma i stvaranje uslova za penzijsko osiguranje zemljoradnika i za zapošljavanje u zemljoradnji — sve to treba da doprinese razvoju poljoprivrede i usporavanju neracionalne migracije stanovništva sa sela, naročito mladih ljudi.

*

Etatističko-birokratska ideologija i praksa su, bez sumnje, danas u našoj stvarnosti najveća prepreka revolucionarnom razvoju našeg društva na osnovama socijalističkog samoupravljanja.

Posljednjih godina su se, u uslovima ekonomske krize i kriznih tendencija u drugim sferama društva, pod uticajem pojačane ideološke i političke ofanzive buržoaske desnice u svjetskim okvirima i zaoštrenih protivurječnosti u razvoju u pojedinim socijalističkim zemljama — u našem društvu, pa i u SK pojavila, u većem opsegu nego ranijih godina, idejno-teorijska shvatanja koja su izraz građansko-liberalističke ideologije.

Ove dvije ideološko-političke orijentacije protivurječe našoj marksističkoj, klasno-revolucionarnoj orijentaciji, počev od samog pojma socijalizma, odnosno same strategije socijalističkog razvoja. Kritičari našeg poimanja socijalizma i naše socijalističke strategije negiraju klasno-revolucionarni karakter socijalističkog samoupravnog razvitka i istorijsku ulogu radničke klase kao pokretačke snage revolucije. Sa građanskih pozicija se kvazinaučnom argumentacijom osporavaju cjelishodnost i realnost našeg strateškog cilja da radnici ovladaju proširenom reprodukcijom. Dogmatsko-birokratski otpori društvenoj emancipaciji radničke klase se, između ostalog, izražavaju u stavovima da dosegnuta normativno-institucionalna struktura sistema već sama po sebi uglavnom obezbjeđuje i znači tu emancipaciju. Na osnovu ovakvog ideološkog prilaza, društvene snage koje se tek bore da postanu vodeće snage društva, proglašavaju se kao da su to već postale. Zanemaruju se objektivni problemi i prepreke na putu ostvarivanja intencije sistema da neposredni proizvođač u materijalnoj proizvodnji postane i donosilac upravljačkih odluka. Nedostaju potrebne teorijske i praktično-političke analize i programi rada SKJ i drugih subjektivnih snaga kojima bi se osvijetljavali ovi problemi i naznačavali putevi njihovog rješavanja.

U ovo vrijeme krize i kod nas se javljaju shvatanja koja se zalažu za radiklno potiskivanje socijalističkih principa, činilaca i ciljeva. Smisao tih shvatanja jeste u tome da se unutar protivurječnih socijalističkih procesa konstituišu i osnaže bitni odnosi i činioци kapitalističkog društva. Komunizam se svodi na neostvarljivu utopiju, a istovremeno se sve više relativizira razlika između socijalizma i kapitalizma.

Na drugoj strani, zastupnici etatističke ideologije u nas nastoje da suže horizont naše revolucije. Glasno se zalažu za razvoj društvene kritike a istovremeno, nastoje da potisnu i ugase sve napore za razvoj izvorne marksističke kritike različitih tendencija unutar socijalizma. Ovakvom praksom i ideologijom obesnažuju se i iznevjeravaju socijalističke demokratske intencije i mogućnosti naših institucija i u isti mah uporno nastoji da se birokratsko-etatističko izopačavanje prakse poistovjeti sa sistemom i idejama koje su ga inspirisale i koje su u njegovoj osnovi.

Nasuprot našim shvatanjima o dijalektici objektivnih i subjektivnih faktora društvenog razvoja u socijalizmu, veoma su proširena stanovišta koja jednostrano interpretiraju ulogu i značaj objektivnih faktora, dok svako djelovanje subjektivnih činilaca i nji-

hov uticaj na ekonomske tokove prikazuju kao etatizam ili volun-
tarizam.

Ustav iz 1974. i ZUR kritikuju se zbog toga što su postavljajući „utopističke” i „nerealne” ciljeve i vizije tobože potisnuli ulogu i značaj objektivnih ekonomskih zakonitosti i time doprinijeli nastajanju ekonomske i društvene krize.

Prema mišljenju ovih kritičara našeg sistema, trebalo je najpre stvoriti materijalne i objektivne uslove za ostvarenje istorijskih ciljeva komunističkog pokreta, pa tek onda razmišljati o borbi za te ciljeve. A mi smo se još daleke 1950. godine, u izuzetno teškim uslovima spoljnih pritisaka, izolacije i privredne nerazvijenosti, donošenjem Zakona o radničkom samoupravljanju, opredijelili za to da otpočnemo jedan od bitnih procesa na putu izgradnje komunističkog društva — proces odumiranja države. Tito je tim povodom rekao da smo čak zadocnili i da bismo, ukoliko već odmah to ne bismo preduzeli, „morali beskrajno dugo čekati”. Savez komunista svoje strateške dokumente svjesno koncipira tako da oni sadrže viziju i određena programska opredjeljenja kako bi bili jasniji opšti pravac razvitka, ciljevi za koje se borimo i kriterijumi za rješavanje mnogobrojnih problema koji iskrsavaju u svakoj etapi.

Nosioci etatističko-birokratskih shvatanja prenebregavaju upravo taj programski momenat u Ustavu i drugim dokumentima, između ostalog, i zato jer se njime traži stvaralački napor u svim oblastima života, a ne birokratska rutina i nepokretnost. Njime se zahtijeva društvena borba u kojoj je nužno djelovati i jasno se opredjeljivati.

Na udaru kritike našla se i sama društvena svojina. Nastoji se na različite načine dokazati da nijedan od oblika podruštvljene svojine ne motiviše dovoljno proizvođača za visoko produktivnu proizvodnju, ne razvija njihove stvaralačke mogućnosti ne izgrađuje adekvatnu odgovornost u radu. Govori se o tome kako treba da rekonstruišemo naš sistem društvene svojine u pravcu tzv. „mješovite privrede”, ističe se da unutar socijalizma treba da postoji više nezavisnih načina proizvodnje, pri čemu onaj koji je zasnovan na društvenoj svojini ne mora da ima dominantnu ulogu. Čuju se i predlozi da društvenu svojinu treba razvijati u pravcu akcionarske svojine. Sve je glasnija i kritika podruštvljenih oblika potrošnje, kao što su zdravstvo, školstvo i oblast stambene izgradnje.

Nasuprot tome, etatističko-birokratske snage se ili otvoreno zalažu za državnu svojinu, ili postojeće odnose društvene svojine, koji su još uveliko opterećeni elementima državne svojine, progla-

šavaju za realizovanu društvenu svojinu, pa se time de facto izjašnjavaju za status quo.

Svemu ovome idu naruku i ozbiljne slabosti u ostvarivanju našeg ustavnog koncepta društvene svojine koje dolaze do izražaja u vidu državnosvojinskog monopola i grupnosvojinskih tendencija.

U kritici dominacije etatizma i birokratskog voluntarizma nad ekonomijom, javlja se i zahtjev — osloboditi ekonomiju od politike.

Savez komunista se bori za to da se ekonomski odnosi i ekonomska politika oslobode od onih ostataka etatističkog sistema koji i inače nijesu u saglasnosti sa Ustavom, odnosno konceptom udruženog rada i političkog sistema socijalističkog samoupravljanja. Stav je SKJ da se to može ostvariti tako što će se razviti sistem socijalističkih samoupravnih proizvodnih odnosa koji će radnike u udruženom radu učiniti neposrednim upravljačima društvenim sredstvima reprodukcije, ali tako da se time obezbjeđuje uvažavanje ekonomskih zakonitosti i postižu relativno najefikasniji i najracionalniji rezultati u proizvodnji i ekonomskom razvoju. A socijalističko samoupravljanje kao proizvodni odnos svakako ima svoju društveno-političku dimenziju. U tom sistemu odgovarajuću ulogu imaju SKJ i ostale društveno-političke organizacije i država kao instrument u rukama samoupravno organizovane radničke klase koji štiti njene interese.

Nužno je da SKJ na vrijeme prepozna ovakve i slične sadržaje etatističko-birokratske i građansko-liberalističke ideologije, koji su sve prisutniji u društvu, pa i u SK, i da se s njima veoma jasno razgraničava. Neophodno je da istražujemo njihove socijalno-klasne izvore u našem društvu i njihov praktično-politički smisao. Ali, da bismo suzbili te orijentacije, potrebno je da, na osnovu marksističkih teorijskih istraživanja i kritičkog preispitivanja naše prakse, razvijamo idejno-teorijske osnove naše strategije i samu tu strategiju, mijenjajući sve ono što je socijalistička društvena praksa odbacila, naravno pod uslovom da našom akcijom djelujemo i na mijenjanje same društvene prakse.

Među snagama koje danas kontrarevolucionarno djeluju najopasniji je nacionalizam. U porastu su svi njegovi vidovi i u svim našim sredinama. Nacionalizam zahvata različita područja našeg života — od ekonomskih i političkih odnosa do odnosa u kulturi, i, posebno, u istoriografiji.

Nosioci nacionalizma prizivaju sva nezadovoljstva i pothranjuju sve iluzije i uprošćena gledanja na društvo, manipulišući njima. Oni vješto koriste i istovremeno podstrekavaju razne negativne ten-

dencije koje su posljedica pritiska etatističkih odnosa — dezintegraciona kretanja, pojave zatvaranja i rascjepkanosti naše privrede. Pogoduju im i one idejne deformacije koje ravnopravnost naroda i narodnosti svode na ravnopravnost država, a ne i na ravnopravnost ljudi — proizvođača i građana.

Na platformi nacionalizma traže i nalaze zajednički jezik i građanska desnica i oni djelovi etatističko-birokratskih snaga koje jačaju na međunacionalnim napetostima i nesporazumima. Njima se pridružuje kleronacionalizam kao oblik zloupotrebljavanja religije za širenje vjerske i nacionalne netrpeljivosti, za stvaranje podozrenja i podsticanje mržnje, naročito mladih vjernika, prema drugim narodima i religijama.

Kontrarevolucionarni događaji na Kosovu pokazali su svu reakcionarnost i neprijateljsku suštinu nacionalizma dovedenog do usijanja.

Za uspješnu borbu socijalističkih snaga protiv svih vidova nacionalizma prvi uslov je beskompromisna borba protiv nacionalizma u vlastitoj sredini. Komunisti nijesu uvijek u tome bili dosljedni. Od nas se traži da budemo još odlučniji u prevazilaženju različitih mjerila u ocjenjivanju nacionalizma, da se još upornije borimo protiv regionalizacije štampe, protiv pojedinaca i grupa koji u svoje nacionalističke svađe i ujdurme nastoje da uvuku pojedina udruženja i sredstva informisanja, da ih uključe u međunacionalne polemike i uzajamna „prozivanja“, da dežuraju nad nacionalističkim pojavama u drugim sredinama, dok slične pojave prenebregavaju u vlastitoj sredini.

U prvim redovima borbe protiv nacionalizma treba da budemo mi komunisti. Ali tu borbu uvijek valja voditi u jedinstvenom frontu svih socijalističkih snaga, u svakom narodu i narodnosti i svuda u Jugoslaviji.

*

Drugarice i drugovi,

Prevladavanje sadašnjih teškoća i ostvarivanje ciljeva i zadataka u ovoj etapi jugoslovenske socijalističke revolucije nijesu mogući bez svestranog i jedinstvenog angažovanja svih organizovanih subjektivnih snaga sa Savezom komunista na čelu.

Uspješno angažovanje Saveza komunista uveliko zavisi od promjene njegove sadašnje pozicije koja ga — suprotno vlastitim programskim opredjeljenjima i potrebama samoupravnog procesa — čini sastavnim dijelom jedne u mnogo čemu etatističke strukture, a time nužno i posrednikom i arbitrom u beskrajnom, uglavnom opor-

tunističkom i kompromiserskom, usklađivanju sukobljenih parcijalnih interesa koji su često i vještački iskonstruisani. Napuštanje te pozicije i kreativno uključivanje u stvarnost „tekućeg momenta“ naše revolucije podrazumijeva obavezu Saveza komunista da svoje djelovanje s pozicije i pomoću vlasti, a nerijetko i umjesto organa vlasti, zamijeni odgovarajućom idejnom i političkom aktivnošću u radničkoj klasi, u masovnim političkim i društvenim organizacijama i institucijama političkog sistema socijalističkog samoupravljanja.

Savez komunista, stoga, ima revolucionarnu obavezu da se oslobodi sprege i birokratskog partnerstva s državnim organima, da prevlada forumski rad rukovodstva, i razvije i izgradi svoja rukovodstva u istinske revolucionarne štabove okrenute najširoj partijskoj i društvenoj bazi i sposobne da toj bazi, umjesto papira i praznih apela, ponude stvarne programe i povedu je u konkretnu akciju.

Nema alternative zahtjevu za potpunije utemeljivanje Saveza komunista u radničkoj klasi. Ugled i uticaj Saveza komunista uvijek su bili onoliki koliko je on uspijevao da se ukorijeni u životnu stvarnost radničke klase, koliko je svojim idejnim i političkim akcijama izražavao i ostvarivao interese radničke klase, koliko je usmjeravao društvene tokove i podsticao revolucionarne promjene. Pri tom polazimo od shvatanja da su sastavni dio radničke klase sve stvaralačke snage u društvu koje ubrzavaju društveni razvoj, svi oni koji na temelju svog radnog doprinosa neposredno utiču na razvoj proizvodnih snaga i čiji se rezultati rada potvrđuju i na domaćem i na svjetskom tržištu.

Čvršće i potpunije radničko-klasno utemeljenje akcije i orijentacije Saveza komunista time je aktuelnije, što u radničkoj klasi i radnim masama postoji veliko nezadovoljstvo datim stanjem u društveno-ekonomskim odnosima, padom standarda, kriznim tokovima u privredi, produbljivanjem socijalnih razlika koje se ne zasnivaju na radu i rezultatima rada, pojavama privatizacije društvene imovine i grupnosvojinskim tendencijama. Nezadovoljni su i inertnošću, kolebljivošću i nejedinstvom Saveza komunista, Sindikata i drugih subjektivnih snaga u borbi za suzbijanje ovih pojava i tendencija.

Samo svestranim angažovanjem u radničkoj klasi i posredstvom njenog aktivnog prisustva u socijalističkim samoupravnim procesima, Savez komunista može da ostvari jedinstvo idejnog prednjačenja i angažovanja na izvršavanju konkretnih revolucionarnih zadataka i pokretanja iz letargije onoga nemalog dijela svog članstva, koji gotovo ni na koji način ne učestvuje u realizaciji i utvrđivanju njegove politike.

Utemeljenje Saveza komunista u radničkoj klasi i težnja ka promjenama socijalno-klasnog sastava njegovog članstva koje će osigurati veću zastupljenost i intenzivnije učešće radnika u svim oblicima i sadržajima njegovog rada, ne podrazumijevaju, niti trpe bilo kakav restriktivni, sektaški prilaz pitanju socijalne i političke osnove njegove revolucionarne akcije. Orijentacija Saveza komunista će imati perspektivu, a njegove akcije uspjeha, jedino ako u njima bude dovoljno prostora za iskazivanje stvaralačkih potencijala i interesa radnika, radnog seljaštva, inteligencije, naročito mlade generacije i svih socijalnih grupa i slojeva koji u datim okolnostima predstavljaju činioce progressa. Savezu komunista su potrebni i njegove ciljeve mogu da ostvaruju samo oni članovi koji se odlikuju sposobnošću, u čijem su društvenom položaju i svijesti, motivima i interesima sabrani neophodni elementi i pregnuća koja podrazumijeva borba za realizaciju ideje socijalizma i komunizma.

Da bi u tom pogledu osnažio svoje redove Savez komunista treba još intenzivnije da nastavi započeti proces demokratizacije kadrovske politike, koji je u posljednje vrijeme značajno odmakao, i stvaranju uslova da u njemu i društvu na odgovorne funkcije dolaze odvažni stvaralački kadrovi, koji znaju, mogu i hoće da se uhvate u koštac sa izazovima ubrzanog razvoja proizvodnih snaga i naučno-tehnološke revolucije, koji su kadri da pronađu u sve elemente i sadržaje samoupravnog preobražaja, da pravovremeno i na aktivan način usmjeravaju njegove tokove. Tom zahtjevu treba da bude podređena i politika prijema u Savez komunista. Redovi Saveza komunista treba da budu otvoreni samo za one koji odista shvataju i prihvataju njegovu revolucionarnu ulogu i orijentaciju i koji su spremni da se za nju bore. Bez ozbiljnih rezultata u oblasti kadrovske politike i politike prijema, Savez komunista neće moći da se u dovoljnoj mjeri prestroji u organizaciju stvaralačkih snaga u svim oblastima društvenog života; snaga koje su u stanju da prevladaju razna opterećenja iz prošlosti, predrasude i međusobna nepovjerenja, da unaprijede samoupravne društvene odnose, da učine neophodne prodore u osvajanje novih proizvodnih programa i tehnologija i tako obezbijede naše ravnopravno učešće u međunarodnoj podjeli rada.

Sopstveno iskustvo nas je uvjerilo da su demokratski dijalog i opštepartijska rasprava pravi put i efikasno sredstvo kako aktiviranja članstva i ostvarivanja njegovog prava da sudjeluje u utvrđivanju politike svoje organizacije, tako i zaoštavanja pitanja njegove odgovornosti za ostvarivanje te politike. Samo na toj osnovi moguće je u pravom smislu afirmisati princip demokratskog centralizma,

koji i dalje ostaje neprikosnoveni osnovu unutrašnjih odnosa u Savezu komunista, i potisnuti pojave i tendencije federalizacije u njegovim redovima. Bez neometanog, slobodnog protoka informacija i inicijativa od baze ka vrhu, i obratno, bez klime u kojoj će svaki njegov član moći da se ispoljava kao stvaralačka ličnost, Savez komunista neće prevladati mnoge svoje unutrašnje teškoće, pogotovo ne one koje se tiču prakse različitog tumačenja i neostvarivanja bitnih sadržaja njegove politike, neodgovornog odnosa nižih organa prema odlukama i stavovima viših, odsustva redovne demokratske kontrole i kritičke analize rada i ponašanja svakog njegovog člana, organizacije i rukovodstva. Demokratizacija odnosa u Savezu komunista bitan je uslov kako okupljanja i punog angažovanja najprogresivnijih društvenih snaga, tako i stvaralačke sinteze svega onoga što u društvu nastaje kao rezultat naučnih saznanja i praktičnih iskustava, a u funkciji je oslobađanja rada i čovjeka.

Savez komunista i u ovoj dionici svoje revolucionarne borbe mora da ispolji ono što je Tito od njega uvijek zahtijevao: da bude jedinstvena organizacija u idejno-političkom i akcionom smislu, ne dozvoljavajući da u njemu dođu do izražaja bilo kakva grupisanja ili elementi idejnog i političkog neutralizma i pluralizma.

Takvo se jedinstvo može ostvarivati samo u revolucionarnoj akciji, uz postojanje organizacione pretpostavke za njega, tj. demokratskog centralizma, i uz brže i odlučno oslobađanje Saveza komunista od svih onih članova koji nijesu na njegovom kursu, koji u njegovu praksu i idejnu sferu unose i reprodukuju etatističko-birokratske i građansko-liberalističke nazore i mentalitet, oportunizam, dogmatizam, birokratsku samovolju, partikularističku svijest, nacionalizam, privilegije i egoizam.

Suprotstavljajući se svakom prividnom jedinstvu, koje bi nastalo pod patronatom bilo koje otuđene birokratsko-etatističke i centralističke strukture, ili na temelju apsolutizacije bilo kojeg ili bilo čijeg parcijalnog interesa, Savez komunista mora i jedino može da svoje jedinstvo izgrađuje strpljivim i upornim idejno-političkim radom na sintezi i afirmaciji onih akcija i orijentacija svog članstva koje, uprkos različitim konkretnim oblicima ispoljavavanja, vode ostvarivanju strateških ciljeva i zadataka naše revalorizacije.

Sposobnost Saveza komunista da u praksi potvrđuje svoja idejno-politička opredjeljenja bitno zavisi i od ponašanja i moralnog lika svakog njegovog člana, od toga koliko uspješno radi, koliko i kako djeluje u organima samoupravljanja i društveno-političkim organizacijama, kako se odnosi prema ljudima, društvenoj imovini i negativnim društvenim pojavama, koliko prednjači u rješava-

nju društvenih problema i zadataka i ličnim požrtvovanjem, principijelnošću i odgovornošću daje primjer drugima. Samo visokomoralne ličnosti, čije se riječi ne razlikuju od djela, koje svojim radom i ponašanjem dokazuju mogućnost realizacije komunističkog projekta novog, humanog i demokratskog društva, mogu da računaju na uticaj ličnim primjerom i da tvore revolucionarnu avangardu.

Komunisti moraju prednjačiti i više se od drugih žrtvovati u borbi za novo društvo, ali ne smiju pretendovati na to da u njemu imaju bilo kakva posebna prava i prednosti.

Savez komunista može organizaciono jačati i osposobljavati se za ostvarivanje svoje avangardne uloge samo u procesu društvenih promjena i zavisno od karaktera i stepena svog uticaja na njih. Da bi u svakom trenutku bio mobilan i sposoban da u društvu i u sopstvenim redovima brzo uoči faktore progresa i faktore regresije i da bi bio spreman da stupi u odgovarajuću odlučnu akciju SK mora da podigne na viši nivo cjelokupni svoj idejno-teorijski rad. Samo razvijenim teorijskim radom i idejnim stvaralaštvom, naučno utemeljenom kritikom, koja će poznavati svoj predmet i neće se plašiti svojih rezultata, i borbom mišljenja koja neće biti sputavana uzansama monolitizma i pravilima konsenzusa, Savez komunista može da stiče i održava onaj nivo saznanja i revolucionarne svijesti koji mu omogućava razumijevanje suštine i protivurječnosti savremenih svjetskih zbivanja, kao i karaktera i sadržaja konkretnih društvenih problema i zadataka s kojima se neposredno suočava. Savezu komunista odgovaraju ideologija i teorija koje izrastaju iz revolucionarnog kritičkog odnosa prema datoj društvenoj stvarnosti, a u funkciji su daljeg revolucionarnog historijskog procesa na jugoslovenskom društvenom prostoru i u svijetu. A to znači da izvori njegovih saznanja, osim sopstvenih iskustava, treba da budu kako naučna istraživanja i spoznaje stečene u teorijskim raspravama, tako i neposredna iskustva radnika i naroda u borbi za razvoj socijalističkog samoupravljanja.

Viši nivo svijesti i ideološkog obrazovanja njegovog članstva nezamjenjiva je pretpostavka uspješnog prepoznavanja bitnih sadržaja i smisla etatističko-birokratskih građanskih i drugih nemarksiističkih ideologija i teorija i uspješnog razgraničenja s njima, tako i daljeg razvijanja svijesti komunista o sopstvenoj društvenoj ulozi i poziciji, o problemima i protivurječnostima sopstvenog bića i uzrocima svoje opterećenosti pojavama i tendencijama konzervativizma, dogmatizma i birokratizma. To je nezamjenjiva pretpostavka i za uspješno djelovanje komunista u radničkim savjetima, delegacijama i skupštinama radi rješavanja zadataka koji se pred ta tijela i organe postavljaju

Teorijski rad i idejna borba treba da objedine i izraze napor Saveza komunista u pogledu daljeg kritičkog preispitivanja naše prakse i naših koncepata, u pogledu daljeg razvoja naše strategije socijalističkog samoupravnog razvoja i mijenjanja u njoj svega onog što je odbacilo revolucionarno iskustvo radničke klase i ostalih njenih socijalnih i političkih nosilaca, u pogledu nastojanja da se izlaz iz sadašnjeg kriznog stanja traži u okvirima stvarnih istorijskih mogućnosti. Pretpostavka za to je i sposobnost da se u pozitivno razumijevanje postojećeg stanja i odnosa ujedno unosi i razumijevanje potrebe njihovog nadilaženja višim oblicima i kvalitetima. To je uslov saznanja o tome kako su i u kojim dimenzijama naši istorijski ciljevi prisutni u onome što smo uradili i što danas radimo. Ostvarivanje tog zahtijeva podrazumijeva i jedinstveno angažovanje od osnovnih organizacija i rukovodstava do političkih škola, marksističkih centara, partijske štampe, naročito u suzbijanju površnosti, formalizma i idejnog nejedinstva u procesu ideološkog obrazovanja.

*

Drugarice i drugovi,

U periodu između 12. i 13. kongresa SKJ došlo je do daljeg pogoršanja međunarodne situacije. Taj negativni razvoj, koji se naročito ispoljio u nekoliko posljednjih mjeseci, i dalje se nastavlja, prijeteci da preraste u duboku krizu međunarodnih odnosa. Nastavljaju se opasne konfrontacije i primjena politike sile, umnožavaju se ratna i krizna žarišta u mnogim djelovima svijeta. Nastavlja se nadmetanje vojno-političkih blokova u vojnoj premoći i sferama uticaja. Trka u naoružavanju poprimila je zastrašujuće razmjere: za proizvodnju sve razornijih oružja danas se troši oko 1000 milijardi dolara godišnje. Istovremeno, svjetsku scenu i dalje karakterišu duboka kriza međunarodnih ekonomskih odnosa i sve teži položaj zemalja u razvoju. Glad i siromaštvo su vapajuća stvarnost velikog dijela današnjeg svijeta.

Društveni razvoj u svijetu i kretanja u međunarodnim odnosima, u periodu između dva kongresa, karakterisali su složeni i protivrječni procesi. Nastavljen je sukob između snaga koje se bore za duboke promjene sadašnjeg stanja međunarodnih odnosa — za mir i progres, za demokratsku i ravnopravnu saradnju među narodima i državama, i onih snaga koje se tome suprotstavljaju, težeći da zauzstave društveni napredak i zadrže odnose potčinjenosti, eksploataci-

je i dominacije. Procesi socijalne i nacionalne emancipacije, koji se prožimaju i međusobno uslovljavaju, zahvatili su čitav svijet. Nastavlja se razvoj socijalizma kao svjetskog procesa i proširuje krug društvenih i političkih subjekata koji se u veoma različitim uslovima bore za društveni napredak i socijalizam.

Naučno-tehnološka revolucija i dostignuća ljudskog uma otvaraju perspektive daljeg progressa čovječanstva i stvaraju uslove za potpunije zadovoljavanje materijalnih i duhovnih potreba ljudi i naroda, ali se koriste — i u postojećim međunarodnim odnosima velika je opasnost da se sve više koriste — i za nove vidove potčinjavanja i eksploatacije, za proizvodnju opasnih oružja čija upotreba prijeti uništenju ljudskog roda.

Raste međuzavisnost svih dijelova današnjeg svijeta, a u isto vrijeme se sve više produbljuje i njegova mnogostruka podijeljenost. Iako je istorijski proces dekolonizacije u osnovi već završen, jačaju pritisci neokolonijalizma, javljaju se novi oblici zavisnosti i potčinjavanja.

Sve dublji jaz između razvijenih i zemalja u razvoju dovodi u pitanje perspektive svjetskog razvoja i predstavlja izraz duboke krize međunarodnih ekonomskih odnosa.

Sve izraženije težnje naroda za mirom i ravnopravnom međunarodnom saradnjom, za demokratizacijom međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa — čiji je najdosljedniji nosilac pokret nesvrstanosti — sukobljavaju se s politikom sile, dominacije i hegemonizma. Djelujući kao nezavisan, globalan i samostalan činilac u međunarodnim odnosima, pokret i politika nesvrstanosti potvrdili su se kao velika politička i moralna snaga savremenog svijeta, koja svojom borbom za mir, za demokratizaciju međunarodnih odnosa i uspostavljanje novog međunarodnog ekonomskog poretka značajno doprinosi progresivnom društvenom razvoju u svijetu.

Opšta slika današnjeg svijeta pokazuje da dileme s kojima smo suočeni imaju univerzalni karakter — ne tiču se samo pojedinih društvenih klasa, nacija i država, već i cjelokupne svjetske zajednice. Ključno pitanje pred kojim se nalazimo jeste: kako postići da se međunarodna zajednica organizovano i uspješno suoči s osnovnim društvenim i političkim problemima današnjeg vremena, da se negativni procesi koji su u toku ne prepuštaju stihijnom razvoju s nepredvidljivim, po pravilu negativnim, a može se desiti i katastrofalnim posljedicama; kako postići to da se u ovim procesima afirmišu pozitivne vrijednosti, zasnovane na već izvojevanim tekovinama borbe za slobodni i humaniji život čovjeka i naroda i za unapređenje međunarodne saradnje. U traženju odgovora na ova pitanja i

danas, kao i uvijek u prošlosti, posebnu ulogu i odgovornost imaju progresivne društvene snage, partije i pokreti.

Upravo stoga što čvrsto vjerujemo da o pitanjima koja se tiču sudbine svijeta treba zajednički odlučivati, naša zemlja i Savez komunista Jugoslavije uložili su u proteklom periodu velike napore za afirmaciju onih oblika multilateralnog dogovaranja, saradnje i odlučivanja — kao što su pokret nesvrstanih zemalja, Organizacija ujedinjenih nacija, Konferencije o evropskoj bezbjednosti i saradnji — koji su najviše doprinosili zajedničkoj borbi za mir i ravnopravnu međunarodnu saradnju. Međunarodna situacija bila bi danas daleko nepovoljnija da nije ovih oblika multilateralnog demokrat-skog okupljanja, odlučivanja i akcije, koji svojim angažovanjem šire ideje ravnopravnosti, nezavisnosti, saradnje i uzajamnog uvažavanja. Zato, po našem dubokom uvjerenju, nema drugog puta osim da se na taj način, a prije svega kroz Organizaciju ujedinjenih nacija, traže rješenja za zajedničke probleme.

Od svih globalnih pitanja današnjice najvažnija je, bez sumnje, borba za mir i za sprječavanje nuklearnog rata. Borba za svjetski mir i ravnopravnu međunarodnu saradnju postala je osnovni preduslov progresivnog razvoja čovječanstva, pa i samog njegovog opstanka. Moramo stalno imati na umu istinu da bi posljedice nuklearnog rata bile katastrofalne po cjelokupan ljudski rod. Zbog toga zastrašuje činjenica da nastavljanje trke u naoružavanju — s razvijanjem kosmičkog naoružanja, za šta se zalažu vladajući krugovi i vojnoindustrijski kompleks SAD i nekih zapadnoevropskih zemalja — prijeti da se potpuno otrgne ispod kontrole.

Mi energično osuđujemo taj kurs i praksu i odlučno zahtijevamo preduzimanje mjera za zaustavljanje trke u naoružavanju, za zabranu nuklearnog oružja i za otpočinjanje procesa opšteg i potpunog razoružanja. Naša zemlja i Savez komunista Jugoslavije decenijama se neumorno zalažu za opšte i potpuno razoružanje pod međunarodnom kontrolom, za likvidiranje stranih vojnih baza i povlačenje trupa sa tuđih teritorija, za zabranu nuklearnih proba, za stvaranje bezatomskih zona i za sve druge mjere koje bi vodile popuštanju međunarodne zategnutosti, otklanjanju ratne opasnosti i straha od nuklearnog uništenja. U tom smislu podnijeli smo i u posljednje vrijeme, više konkretnih i konstruktivnih prijedloga i podržali sve pozitivne inicijative drugih zemalja i političkih snaga.

I mi smo, kao i drugi miroljubivi narodi, pozdravili i podržali obnovu pregovora između SAD i SSSR-a kao zemalja koje raspolažu najvećim vojnim potencijalima i koje su glavni nosioci trke u naoružanju sa nadom da će oni otvoriti perspektivu obnove detanta

i dovesti do konkretnih dogovora o obustavljanju trke u naoružanju. Na žalost, to se nije dogodilo već se krenulo obratnim smjerom. Vlada SAD najavljuje čak otkazivanje SALT-2, što može imati nesagledive negativne posljedice. Duboko smo ubijeđeni da međunarodna zajednica treba i dalje da podstiče nastavak njihovih pregovora i time jača njihovu odgovornost za mir u svijetu. I dalje je neophodno najšire angažovanje svih miroljubivih, progresivnih i demokratskih snaga svijeta i cjelokupne međunarodne javnosti protiv opasnosti od nuklearnog rata, a za mir i međunarodnu saradnju na principima aktivne miroljubive koegzistencije. Neophodno je pojačati aktivnost progresivnih političkih partija i pokreta svih miroljubivih snaga, na razvijanju svijesti i podrške javnosti politici razoružanja. Bilo bi od velikog značaja da se u ovoj godini koja je proglašena Međunarodnom godinom mira, postigne suštinski napredak u ovom pravcu.

Trajan i stabilan mir nije moguće obezbijediti ako se ne zauzastavi i ne prevaziđe sve dublja podjela svjetske zajednice na bogate i siromašne, ako se ne riješe dramatični problemi ekonomskog razvoja zemalja u razvoju — problemi hrane, dugova, cijena sirovina, uslova transfera tehnologije i sl. — koji su nastali usljed neravnopravnih međunarodnih ekonomskih odnosa, podređenih isključivo interesima razvijenih zemalja. Zbog toga je neophodno preduzimati hitne mjere za rješavanje ovih problema koje će istovremeno doprinositi i stvaranju novog međunarodnog ekonomskog poretka, zasnovanog na principima ravnopravnosti, uzajamne koristi, pravičnih i stabilnih uslova međunarodne razmjene, suverenog odlučivanja svakog naroda o sopstvenim prirodnim bogatstvima. Uvjereni smo u to da bi takav sistem međunarodnih ekonomskih odnosa bio u interesu cjelokupne međunarodne zajednice, uključujući i razvijene zemlje.

Prezaduženost zemalja u razvoju je danas prvorazredni politički i ekonomski problem savremenog svijeta. U njoj se izražava duboka kriza funkcionisanja međunarodnog monetarnog i finansijskog sistema. Čovječanstvo mora, u interesu svoga napretka i mira brže tražiti izlaz iz ovih velikih teškoća. Problem dugova se međutim ne može riješiti ako se — u interesu podmirivanja obaveza prema svjetskim bankama i razvijenim zemljama povjeriocima, u stvari, onemogućuje razvoj prezaduženih zemalja. Pravedno i trajno rješenje moguće je naći samo postizanjem odgovarajućeg sporazuma između zaduženih zemalja i zemalja povjerilaca, koji bi podrazumijevao brisanje svih dugova najsiromašnijim zemaljama, smanjenje kamatnih stopa, utvrđivanje novih rokova otplate, limitiranje otplate

na određen procenat deviznih prihoda zemalja i u razvoju i preduzimanje mjera za podsticanje njihovog razvoja i izvoza. Nužno je stoga hitno sazivanje svjetske konferencije o finansijama i novcu radi temeljne reforme međunarodnog monetarnog sistema.

Neophodno je, takođe, i uspostavljanje novog međunarodnog poretka u oblasti informisanja i kulturne razmjene, jer dominacija razvijenih zemalja, koja u toj oblasti ugrožava kulturni i nacionalni identitet zemalja u razvoju, negativno djeluje na ukupne međunarodne odnose.

O svim ovim pitanjima pokret nesvrstanih zemalja izradio je cjelovitu platformu i ponudio niz konstruktivnih prijedloga i ideja za njihovo rješavanje. Uvjereni smo da će i naredna konferencija u Harareu biti novi korak u rješavanju konkretnih zadataka i prevazilaženja teških ekonomskih problema savremenog svijeta. Ono što je sada bitno, a što je do sada nedostajalo, jeste da i razvijene zemlje pokažu isti stepen konstruktivnosti, odgovornosti i političke volje kako bi se pronašla odgovarajuća rješenja. Na žalost, kod njih još preovlađuje težnja da se izbjegne zajedničko razmatranje ekonomskih pitanja sa zemljama u razvoju i da se očuvaju sadašnje privilegovane pozicije. Mi, stoga, pozivamo razvijene zemlje da pokažu više realizma i odgovornosti prema stavovima i prijedlozima nesvrstanih zemalja. Sigurni smo da će predstojeća konferencija u Harareu imati ova pitanja u centru svoje pažnje, rukovodeći se brigom za uspješan razvoj svjetske zajednice u cjelini.

Postojeća krizna žarišta u raznim djelovima svijeta predstavljaju opasan i stalan izvor širih, pa i globalnih sukoba i ugrožavanja mira u svijetu. Ona su, istovremeno, i uzrok i posljedica sprječavanja progresivnih društvenih kretanja u pojedinim zemljama, negiranja prava na samoopredjeljenje i suzbijanje oslobodilačkih težnji naroda.

I sa ovog stanovišta pokazuje se da je borba za progresivne društvene preobražaje i socijalizam neodvojiva od borbe za mir i nove međunarodne odnose. Stvaranje najšire društvene svijesti o poštovanju principa suvereniteta, nezavisnosti, teritorijalnog integriteta i prava na slobodan i samostalan razvoj, nepovredivosti granica i nemiješanja u unutrašnje poslove, kao i stvaranje takve međunarodne atmosfere u kojoj će biti neprihvatljiv bilo kakav izgovor za kršenje ovih principa — predstavlja jedan od osnovnih zadataka progresivnih snaga.

U brizi za punu realizaciju ovih principa i za stvaranje ovakve svijesti, SKJ i SFRJ će, čvrsto stojeći na pouzdanom titovskom kursu spoljne politike, razvijati ravnopravnu saradnju sa svim zemlja-

ma u svijetu i aktivno podržavati progresivne partije i pokrete različite orijentacije, u cilju učvršćenja svjetskog mira i mirnog rješavanja svih problema i sporova sa kojima se svijet suočava.

Okosnicu tog kursa predstavlja naša stalna i aktivna angažovanost u pokretu nesvrstanih zemalja na globalnim pitanjima mira, bezbjednosti i razvoja u svijetu i na konkretnim akcijama i inicijativama za rješavanje nagomilanih svjetskih problema, kao i naša aktivnost u Ujedinjenim nacijama i u drugim međunarodnim forumima i organizacijama.

Zalagaćemo se i dalje da sa svim zemljama razvijamo svestrane odnose, dosljedno poštujući i primjenjujući principe Povelje UN, završnog dokumenta KEBS-a u Helsinkiju, sve međunarodne i bilateralne sporazume i dogovore koje smo potpisali i prihvatili. Zahitjevamo, takođe, da se i svi naši partneri pridržavaju ovih principa i dogovora.

Razvijanje aktivnih i svestranih ravnopravnih odnosa s velikim silama, bez obzira na razlike koje među nama postoje, sa zemljama Evrope i Mediterana s kojima nas povezuju mnoga zajednička iskušenja i zajednička sudbina na ovom vitalnom strateškom prostoru međunarodnih odnosa — trajna je opredijeljenost SFRJ.

Posebno smo zainteresovani za stabilne i svestrano razvijene odnose sa svim susjednim zemljama. Iako smo naslijedili teška istorijska iskustva, čvrsto i trajno smo se opredijelili za politiku dobrosusjedstva, na osnovu striktnog poštovanja ravnopravnosti, nezavisnosti, suvereniteta, teritorijalnog integriteta, nepovredivosti granica i nemiješanja u unutrašnje poslove, pri čemu ravnopravan položaj djelova pojedinih naroda koji kao nacionalne manjine žive u susjednim zemljama, treba da predstavljaju sponu za još veće razumijevanje, uzajamnu saradnju i prijateljstvo. Svako ograničavanje njihovih osnovnih nacionalnih i ljudskih prava, a naročito negiranje čak i njihovog postojanja, kao i osporavanje nacionalnog identiteta bilo kojeg naroda može samo otežati razvoj dobrosusjedskih odnosa i uspostavljanje atmosfere povjerenja i stabilnosti na Balkanu, i njegovo pretvaranje u zonu mira i svestrane saradnje, slobodnu od nuklearnog oružja i blokovske konfrontacije.

Duboko smo zainteresovani za mir, stabilnost i saradnju na Balkanu. Obaveza je svih političkih subjekata na ovom području da doprinose prevazilaženju naslijeđenih opterećenja i konfrontacija, rješavanju otvorenih problema i snažnijem unapređenju međunarodnih odnosa.

I dalje ćemo ulagati potrebne napore u jačanju naše bilateralne saradnje s nesvrstanim zemljama i zemljama u razvoju, posebno

nastojeći da povećamo uzajamnu ekonomsku razmjenu, naučno-tehničku saradnju i učvrstimo odnose povjerenja zasnovane na identičnosti zajedničkih interesa koji su postali bogata tradicija u našim sveukupnim odnosima s mnogobrojnim zemljama Azije, Bliskog istoka, Afrike, Latinske Amerike i s njihovim oslobodilačkim pokretima.

Sve demokratske društvene snage, bez obzira na njihova politička, idejna ili religiozna ubjeđenja, dužne su da daju doprinos izgrađivanju novih demokratskih međunarodnih ekonomskih i političkih odnosa. Nikada kao danas svijet nije imao toliku potrebu za angažovanjem ukupnog stvaralačkog potencijala i kolektivnog uma. U svemu tome najveći doprinos se očekuje od socijalističkih i drugih progresivnih snaga — komunističkih, socijalističkih, socijaldemokratskih i drugih radničkih i narodnooslobodilačkih partija i pokreta. Antikomunistička i antisocijalistička ideologija i propaganda konzervativne desnice, podignuta i na stepen državne politike, napadom na demokratske institucije na unutrašnjem i međunarodnom planu, kao i na tekovine istorijske borbe radničke klase i širokih narodnih masa, teško opterećuju međunarodne odnose i ugrožavaju mir u svijetu.

Razumije se, izazovi naučno-tehnološke revolucije, borbe za mir i društveni razvoj u savremenim uslovima, stavljaju sve napredne društvene i političke snage pred mnoga nova pitanja i dileme. Ni ovoga puta društveni progres nije automatski osiguran: sve zavisi od sposobnosti demokratskih društvenih snaga da na nova pitanja daju adekvatne odgovore i ponude uvjerljive i ostvarljive programe progresivnih društvenih preobražaja. Po našoj ocjeni, i pored ne malih teškoća s kojima se suočavaju, one i danas potvrđuju svoju istorijsku ulogu i stvaralačku sposobnost.

Pokrenuti su značajni procesi društvenih reformi u socijalističkim zemljama koji svjedoče o sposobnosti vodećih snaga socijalističke svijesti da kritički preispitaju sopstvenu praksu i otklanjaju postojeće slabosti, težeći jačanju uloge radničke klase kao uslova uspješnog ekonomskog i društvenog napretka. Na djelu su originalna iskustva progresivnih društvenih preobražaja i razvoja demokratskih odnosa u mnogim zemljama Afrike, Azije i Latinske Amerike. Afirmiše se ideja i ispoljava tendencija postupnog prevazilaženja istorijske podjele radničkog pokreta u zemljama zapadne Evrope, kao i potreba izgradnje jedinstvene strategije ljevice i njene najšire saradnje. Proširuje se krug radničkih i drugih progresivnih pokreta koji, u različitim vidovima, prihvataju ideju samoupravljanja kao osnovu svoje političke strategije. U odnosima između radničkih

i drugih progresivnih partija i pokreta sve se potpunije afirmišu demokratski principi nezavisnosti, samostalnosti, nemiješanja, odgovornosti pred sopstvenom radničkom klasom i narodom, uzajamnog uvažavanja razlika uslovljenih različitošću uslova u kojima djeluju.

Samim tim, proširuju se mogućnosti, a povećava se i potreba za intenzivnijom saradnjom između progresivnih partija različite političke orijentacije, za produbljivanje dijaloga i bolje međusobno upoznavanje, za uzajamno korisnu razmjenu iskustava. Savez komunista Jugoslavije će i ubuduće posvećivati najveću pažnju kvalitetu i intenziviranju svojih međunarodnih veza i svestrane ravnopravne saradnje s komunističkim, socijalističkim, socijaldemokratskim i drugim radničkim, progresivnim, demokratskim i oslobodilačkim partijama i pokretima, uvjeren da će i tim putem davati svoj doprinos borbi za mir, društveni napredak i socijalizam u svijetu.

Drugarice i drugovi,

Naspram ozbiljnih teškoća s kojima se danas suočavamo i ciljeva koje treba da ostvarimo — stoji velika snaga jugoslovenskog društva.

Imamo jasnu viziju slobodne, suverene i nesvrstane socijalističke samoupravne zajednice ravnopravnih i zbratimljenih jugoslovenskih naroda i narodnosti, koji znaju kuda idu i šta hoće.

Imamo neiskorišćene ogromne materijalne potencijale.

Imamo milionsku armiju samoupravljača — radnika, poljoprivrednika, naučnih, kulturnih i drugih stvaralaca, koji nepokolebljivo slijede program i politiku SKJ. Imamo i njihovu sposobnost i spremnost da rezultatima svoga rada i stvaralaštva povuku naprijed razvoj materijalnih proizvodnih snaga, povećavaju produktivnost rada i brže krče puteve za izlazak zemlje iz ekonmskih i drugih teškoća i da brane i dalje razvijaju tekovine naše revolucije na Titovom putu socijalističkog samoupravljanja i čvrstog bratstva i jedinstva.

Imamo društvenu klimu koju karakteriše sazrela svijest u SKJ i našoj zajednici da današnje teškoće možemo i moramo brže savladati. Komunisti i radni ljudi svih naših naroda i narodnosti su i kroz pripreme za ovaj kongres potvrdili svoju odlučnost da jačaju samoupravljačko jedinstvo privrede, nauke, kulture — našeg sistema i društva u cjelini, kako bi period između ovoga i narednog kongresa bio period novih snažnih prodora socijalističkog samoupravljanja u naše odnose, u naš život i rad. Ti će prodori povećati inicijativu i pregalaštvo radnih masa do neslučenih mogućnosti.

Stvaralački potencijali našeg sistema i naše zajednice su takvi da se njihovim optimalnim korišćenjem mogu savladati protivurječnosti i iskušenja kroz koja sada prolazimo i uspješno ostvariti svi bitni zadaci ove faze naše revolucije. SKJ je idejno i političko do-
rastao tom izazovu.

Vjerujem da izražavam raspoloženje svih učesnika Trinaestog kongresa i SKJ u cjelini kad kažem: dobićemo i ovu veliku bitku!

SUMMARY

THE LEAGUE OF COMMUNISTS OF YUGOSLAVIA IN THE STRUGGLE FOR FURTHER DEVELOPMENT OF THE SOCIALIST SELF-MANAGEMENT BASED AND NON-ALIGNED YUGOSLAVIA

(Report at the 13th Congress of the LCY)

The report contains a review of developments and situation in society in the period from the last congress of the LCY and of the current international situation, and points out the basic tasks of the 13th Congress of the LCY.

Creative potentials of the Yugoslav system and society are such that by their optimum use the present contrarities and trials can be overcome, and all the fundamental tasks of this stage of the Yugoslav revolution effectively realized. The League of Communists of Yugoslavia is ideologically and politically capable to accomplish this mission.

The aggravation of the international situation, becoming even more pronounced in the past several months, threatens to grow into a major crisis in international relations. It is, therefore, necessary and indeed more than ever before that all the peace-loving forces in the world intensify their efforts and activities aimed against such a trend, whereat the non-alignment movement has a particular significance.

The mission of the 13th Congress is to powerfully contribute by a thorough and true assessment of causes of the crisis, and particularly by giving answers to questions concerning the ways in which to proceed, to the ideological unity of the LCY and thus to prompt its revolutionary action. This is the most important political condition for getting out from the crisis and for a further effective transformation of Yugoslav society.

The Congress is expected to reaffirm the fundamental orientation of the Long-termed Programme of Economic Stabilization and to contribute to the increasing and broadening of activities and responsibilities for a quicker and more consistent realization of the Programme. In this way, prospects for an accelerated development of economy will be created, the decline of the standard of living checked, and social differences made dependent on the application of principle of distribution according to the results of work.

The most important task of the 13 th Congress is to contribute by its views and decisions to a more powerful and effective presence of the working class, by deed and not by words, on the scene of the socio-economic and political life — to the strengthening of the socialist self-management and its more effective functioning and yielding of increasingly better results in the material and social development.

The reports ends with expressing the belief that the League of Communists of Yugoslavia and the entire Yugoslav society will win also this battle.

RESUME

LA LIGUE DES COMMUNISTES DE YOUGOSLAVIE DANS LA LUTTE POUR LE DEVELOPPEMENT CONTINU DE LA YOUGOSLAVIE SOCIALISTE AUTOGESTIONNAIRE ET NON ALIGNEE

(Report at the 13th Congress of the LCY)

Ce rapport présente une image brossée de la situation de la société dans l'intervalle entre les deux Congrès, l'actuelle situation internationale et souligne les principales tâches à accomplir au Treizième Congrès.

Les potentiels créateurs du système et de la société yougoslaves sont tels que leur mise en oeuvre optimale permet de dépasser les actuelles contradictions et épreuves et de réaliser avec succès tous les objectifs de la présente phase de la révolution yougoslave. Du point de vue idéo-politique, la Ligue des communistes de Yougoslavie est de taille à répondre à cette tâche.

L'aggravation de la situation internationale, surtout exacerbée ces derniers quelques mois, menace de dégénérer en une grande crise des relations internationales. C'est pourquoi, il est nécessaire plus que jamais jusqu'ici de voir toutes les forces pacifiques dans le monde intensifier leurs activités contre de telles tendances. A ce plan, le mouvement de non alignement est d'un intérêt tout particulier.

Il est du devoir du Treizième Congrès de faire un jugement unique des causes qui sont à l'origine de la situation de crise et, surtout, répondant à la question de savoir comment aller de l'avant, de contribuer fortement à l'unité d'idée de la LCY et de stimuler le rôle et l'action révolutionnaires de celle-ci. C'est la condition politique majeure de l'issue à la crise et de la transformation efficace ininterrompue de la société yougoslave.

L'on s'attend à ce que le Congrès soit le lieu de la réaffirmation des principales options du Programme à long terme de la stabilisation économique et à ce qu'il contribue à accroître les activités et les responsabilités en vue de sa réalisation plus rapide et plus conséquente. Cela ouvrirait les perspectives d'un développement économique plus dynamique, mettant fin à la dégradation du niveau de vie et ramenant les disparités sociales aux principes de répartition selon les résultats du travail.

La tâche la plus importante du Treizième Congrès consiste à ce que celui-ci par ses actes et non par ses paroles puisse contribuer à ce que la classe ouvrière s'assure une présence plus forte sur la scène de la vie politique et

socio-économique du pays, à ce que l'autogestion socialiste soit renforcée et plus efficace dans son fonctionnement dans la pratique apportant des résultats toujours meilleurs dans le développement matériel et social.

A la fin, suit la conviction que la Ligue des communistes de Yougoslavie et la société yougoslave dans son ensemble sauront gagner cette bataille aussi.

Р Е З Ю М Е

СОЮЗ КОММУНИСТОВ ЮГОСЛАВИИ В БОРЬБЕ ЗА ДАЛЬНЕЙШЕЕ РАЗВИТИЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ САМОУПРАВЛЕНЧЕСКОЙ И НЕПРИСОЕДИНИВШЕЙСЯ ЮГОСЛАВИИ

(Доклад на XIII Съезде СКЮ)

В докладе дается обзор состояния в обществе между двумя съездами и актуальной международной ситуации, а также выдвигаются основные задачи XIII Съезда СКЮ.

Творческие потенциалы югославской системы и югославского общества, при их оптимальном использовании, обеспечивают преодоление нынешних противоречий и затруднений и успешное осуществление всех основных заданий этого этапа югославской революции. У Союза коммунистов Югославии и в идейном и в политическом отношениях хватает сил, чтобы справиться с этими заданиями.

Ухудшение международной обстановки, особенно в течение последних месяцев, грозит перерастанием в большой кризис международных отношений. Поэтому необходимо, чтобы все миролюбивые силы в мире больше, чем когда-либо раньше, усилили свою деятельность против таких тенденций, в чем движение неприсоединения имеет особое значение.

Задание XIII Съезда заключается в том, чтобы единой оценкой причин кризиса, в частности ответом на вопрос как дальше, внес существенный вклад в идейное единство СКЮ, и таким образом поощрил его революционную деятельность. Это — важнейшее политическое условие выхода из кризиса и дальнейшего успешного преобразования югославского общества.

От Съезда ожидается, чтобы на нем снова подтвердились основные положения Долгосрочной программы экономической стабилизации, а также, чтобы он способствовал повышению активности и ответственности за их быстрое и последовательное осуществление. Этим обеспечится перспектива динамичного экономического развития, приостановится понижение уровня жизни, а социальные разницы станут последствием принципа распоряжения по результатам труда.

Важнейшая задача XIII Съезда — обеспечить своими постановлениями и решениями, чтобы делом, а не словами, сильнее выступил рабочий класс на арене общественно-экономической и политической жизни, чтобы социалистическое самоуправление окрепло и более действенно функционировало на практике, достигая лучших результатов в материальном и общественном развитии.

В конце выражается уверенность в том, что Союз коммунистов Югославии и общество в целом добьются победы и в этом сражении.